

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI
KATEDRA SLAVISTIKY**

**REFLEXE SOVĚTSKÉ UNDERGROUNDOVÉ HUDBY V SOUČASNOSTI
A REFLECTION ON SOVIET UNDERGROUND MUSIC FROM TODAY'S
PERSPECTIVE**

VYPRACOVALA: Hana Schořová

VEDOUCÍ: Mgr. René Andrejs, Ph.D.

2023

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci, dne

podpis

Ráda bych poděkovala panu doktorovi Andrejsovi za velkou podporu při psaní práce, cenné rady, zpětnou vazbu i vstřícný přístup, a hlavně obrovskou trpělivost, kterou se mnou po celou dobu měl. Dále bych chtěla poděkovat všem svým blízkým, kteří mě podporovali, i když mi zrovna nebylo nejlépe, a to hlavně Ele, Kristýnce a nejvíce Saši, bez které bych možná práci ani nedokončila. Děkuji.

OBSAH

1. ÚVOD.....	5
2. CHARAKTERISTIKA KULTURY V SOVĚTSKÉM SVAZU 60.-80. LET	6
2.1. NEOFICIÁLNÍ SOVĚTSKÁ KULTURA.....	7
3. CHARAKTERISTIKA SOVĚTSKÉ UNDERGROUNDOVÉ HUDEBNÍ SCÉNY.....	9
3.1. POČÁTKY UNDERGROUNDU	9
3.2. ZROZENÍ SOVĚTSKÉHO ROCKU.....	10
3.3. 70. LÉTA.....	10
3.4. 80. LÉTA A NEJVĚTŠÍ POPULARITA SOVĚTSKÉHO ROCKU	11
3.4.1. LENINGRADSKÁ UNDERGROUNDOVÁ SCÉNA.....	13
3.4.2. MOSKEVSKÁ UNDERGROUNDOVÁ SCÉNA	13
3.4.3. URALSKÁ UNDERGROUNDOVÁ SCÉNA.....	14
3.4.4. DALŠÍ CENTRA SOVĚTSKÉHO ROCKU	14
3.4.5. SOVĚTSKÝ UNDERGROUNDOVÝ ROCK V ZAHRANIČÍ	15
3.5. SOVĚTSKÁ UNDERGROUNDOVÁ SCÉNA BĚHEM A PO PERESTROJCE.....	16
4. CHARAKTERISTIKA POSTSOVĚTSKÉ ROCKOVÉ SCÉNY	17
4.1. 90. LÉTA.....	17
4.2. NOVÉ MILÉNIUM	18
5. REFLEXE V SOUČASNOSTI.....	20
5.1. ROCKOVÁ HUDEBNÍ SCÉNA.....	20
5.1.1. RUSKO	20
5.1.2. REAKCE NA RUSKOU VÁLKU V UKRAJINĚ	22
5.1.3. BĚLORUSKO.....	23
5.1.4. UKRAJINA.....	24
5.2. t.A. T.u.	25
5.3. PUSSY RIOT	26
5.4. IC3PEAK.....	28
5.5. HIP-HOP	30
5.5.1. POČÁTKY HIP-HOPU	30
5.5.2. HIP-HOP V SOUČASNOSTI.....	30
6. ZÁVĚR.....	32
BIBLIOGRAFIE.....	34
PE3IOME	37

1. ÚVOD

Sovětský undergroundový rock je obrovský fenomén, který v kultuře rezonuje do dnešní doby. Už v době, kdy vznikal, provokoval politickými názory a svou angažovaností, která se nelíbila tehdejšímu režimu. Nyní jsou v Rusku opět omezena svoboda projevu a práva člověka, a situace se po začátku války Putinova režimu na ukrajinském území ještě zhoršila. Pro téma své bakalářské práce jsem se rozhodla ještě před 24. únorem 2022, jelikož i tehdy mi přišlo důležité podívat se na to, jakým způsobem rezonují politická témata a odkaz sovětského undergroundu v současné postsovětské společnosti a kultuře. Nyní si ovšem myslím, že je tohle téma ještě důležitější. Mnoho umělců, ať už z období zlaté éry sovětského rocku, nebo ze současné hudební scény, se aktivně staví proti tzv. speciální vojenské operaci, jak válku označuje Kreml.

Svou práci začínám uvedením sovětského undergroundu do historického a kulturního kontextu. Zmiňuji, co undergroundu předcházelo, jak jsou pro něj významní sovětsí bardi, na čem stavěl, jakým způsobem vznikl. Následně se soustřeďuji přímo na charakteristiku undergroundové scény, co pro ni bylo typické, ale také čím se odlišovala v jednotlivých regionech, jelikož byla výrazně decentralizovaná. Nejvýraznějším obdobím undergroundové hudební scény je první polovina 80. let, označována jako zlatá éra sovětského rocku. Právě v té době se rozvíjejí a vzkvétají jednotlivá centra, z nichž nejvýraznější jsou Leningrad, Moskva a Sverdlovsk, tedy dnešní Jekatěrinburg.

Po rozpadu Sovětského svazu upadá politický význam undergroundu, a během 90. let dochází i k ústupu rockové hudební scény. Rozpadají se jednotlivé legendární kapely. Rockovou hudbu v novém miléniu upozadňuje jiný žánr, a to hip-hop. Kromě tohoto žánru se však objevuje i mnoho jiných kapel, které spadají do jiných žánrů, nebo se nedají lehce zařadit, protože v rámci svého uměleckého vyjadřování velmi experimentují. Proto se v další části věnuji některým představitelům současné hudební scény, jako např. „IC3PEAK“. Rock z hudební scény však úplně nevymizel, naopak v posledním desetiletí jeho popularita opět roste. Proto uvádím i charakteristiku současné rockové scény v rusky mluvícím prostředí a uvádím některé významné autory, např. běloruské „Molchat Doma“ (Молчат Дома), nebo ruské „Pornoфильмы“ (Порнофильмы).

Cílem práce tak bylo vytvořit přehled vývoje především politicky angažované hudby se zaměřením na rock, a to na základě historického a kulturního základu v sovětském undergroundovém rocku a jeho odkazu v současnosti.

2. CHARAKTERISTIKA KULTURY V SOVĚTSKÉM SVAZU 60.-80. LET

Po dlouhém období tvrdé stalinské cenzury dostala kultura v Sovětském svazu možnost se konečně trochu volněji rozvíjet, a to za vlády Nikity Sergejeviče Chruščova během 50. a 60. let, tedy v období tzv. tání (оттепели). Nejdůležitějším mezníkem byla smrt Josifa Stalina v roce 1953, následovaná částečnou destalinizací a odhalením kultu osobnosti, se kterou čtyři roky po Stalinově smrti přišel právě jeho nástupce Chruščov. Cenzura sice stále existovala, ale represe už nebyly tak velké jako za vlády J. Stalina. Vznikly tak poměrně příznivé podmínky pro rozvoj neoficiální, undergroundové kultury. Zároveň s tím samozřejmě nadále paralelně koexistovala i oficiální sovětská kultura, která splňovala podmínky socialistického realismu. Ale ani samotný socrealismus už nebyl v té době tak přísný, jako dřív, což umožnilo otevírat nová témata v oficiálním umění. (Ельшевская, n.d. a)

Stalinskou kulturu si lze představit jako velkou jednolitou masu, která se najednou po jeho smrti začala rozpadat. Umělcům se tak naskytlá příležitost hledat nové směry, kterými se vydat. Inspirovali se jak v zahraničí, především na Západě, tak i v dřívějších uměleckých směrech, v rámci kterých se nejvíce vraceli k ruské avantgardě. Někteří její představitelé navíc byli stále umělecky aktivní, mohlo tedy docházet k setkávání umělců. (Ельшевская, n.d. a)

Oproti předešlým rokům sice došlo k liberalizaci kulturního prostředí, neznamená to ale, že byla zrušena veškerá cenzura a došlo k úplnému rozvolnění. Socialistický realismus byl stále tím nejdůležitějším směrem, kterým se mělo umění ubírat a cenzura nebyla o moc méně striktní (Zubov, 2015 s. 339). To však nebránilo všem sférám kultury, aby se nepokoušely o zavedení nových postupů a rozšíření možností v rámci socialistického realismu. Mnoho umělců vydávalo svou tvorbu v rámci samizdatu, kolovala „v tisícovkách amatérsky pořízených kopií[ch] a četly se na studentských kolejích i v salonech osvícené části komunistické vrchnosti, jež si tu a tam dovolila mírný odklon od základního kurzu strany.“ (Zubov, 2015, s. 339).

Poptávka po jiné než sovětské literatuře se projevovala i vznikem knižních bazarů v 50 letech. Na těchto bazarech bylo možné najít množství zakázané ruské i světové literatury, ovšem knihy byly mnohem dražší než sovětská díla v knihkupectvích (Zubov, 2015, 340). Bazary však nebyly jen knižní, ale např. i hudební. Na nich se daly zakoupit např. zakázané desky západních, především rockových umělců, „nebo jejich poloamatérské kopie, zhotovené na starých rentgenových snímcích“, kterým se říkalo „rock na kostech“. (Zubov, 2015, 340) Prodávaly se tam „také magnetofonové pásky se záznamy domácích písničkářů.“ (Zubov, 2015, tamtéž)

Jak však Zubov dále upozorňuje, valná většina sovětského obyvatelstva dále zůstávala věrná socrealistickému vidění světa. Kulturní změny, které jsem shrnula výše, se týkaly úzkých okruhů lidí, pohybujících se v akademických, literárních a vědeckých kruzích nebo obyvatel

velkých měst. Poprvé od války se však objevují snahy o vznik nových proudů v umění a o posunutí kultury jiným směrem.

Relativní svoboda však skončila velice rychle, a to hned po šesti letech v roce 1962. Chruščov na výstavě v moskevské Maněži viděl vedle socrealistických děl i příklady nového sovětského modernismu, kterými byl pobouřen. Brzy na to se represe v oblasti umění opět zhoršily a veškerá umělecká činnost neodpovídající socrealismu byla nucena se buď přizpůsobit, nebo se stáhnout do undergroundu, přejít k neoficiální tvorbě. Chruščov tedy dovolil vzniknout novým formám umění, aby je za několik let opět sám zakázal. (Ельшевская, n.d. a)

2.1. NEOFICIÁLNÍ SOVĚTSKÁ KULTURA

V Sovětském svazu se tak začíná formovat umělecký underground, jinak také nazývaný jako „jiné, to druhé umění“, „druhá avantgarda“, nebo umění nekonformistické. Postupně se v rámci undergroundového umění vytvořila struktura a jednotliví umělci začali formovat uskupení.

Ze začátku však skupiny nevznikaly na základě uměleckého směřování a stylu, ale životních okolností, např. Lianozovskou skupinu tvořili příbuzní a rodinní přátelé. Tyto skupiny nelze přímo nazývat školami, jelikož si v nich všichni byli rovni a nové umělecké směry objevovali a zkoušeli společně. (Ельшевская, n.d. a)

Socrealismus byl pro umělce velmi svazující a underground pro ně naopak znamenal otevřené dveře všemi různými směry. Prolínalo se v něm všechno se vším, najednou existovala možnost si všechny tyto různé formy a styly vyzkoušet. Bylo potřeba dohnat všechno to, co ruské umění promeškalo v předchozích letech. (Ельшевская, n.d. a)

Do sovětského, i když neoficiálního, umění tak začínají pronikat umělecké směry, které se během období vlády J. Stalina rozvíjely v zahraničí, ale do SSSR nepronikly. Jedná se třeba o nové abstraktní umění, abstraktní minimalismus, jehož představiteli jsou Jurij Zlotnikov (Юрий Злотников), Vladimir Slepjan (Владимир Слепян) nebo Boris Tureckij (Борис Турецкий). Umění Michaila Roginského (Михаил Рогинский) lze zase označit za ruskou podobu pop-artu. Dalšími směry byly např. konceptualismus nebo surrealismus. (Ельшевская, n.d. a)

Jak již bylo zmíněno, někteří umělci nechtěli přejít k čistě neoficiální tvůrčí práci, ale snažili se najít kompromis a přizpůsobit se do takové míry, aby mohli dál oficiálně tvořit v SSSR. Ačkoliv neformovali společnou skupinu či školu, jejich styl byl souhrnně označován jako „drsný styl“ (суровый стиль) a všichni se zároveň vymezovali proti pompéznosti a nepřirozenosti socrealismu. Podobně jako underground se však snažili hledat nový jazyk, směřování, styl a formy v umění, hledali především nové hrdiny a příběhy, kterým stálo za to

se věnovat. Každý z umělců se tak snažil najít svou cestu v rámci sovětského umění, která by jim umožňovala oficiální tvorbu, a většině z nich se to povedlo. (Ельшевская, n.d. a)

Během 70. let se v rámci neoficiálního umění zformoval jeden z nejvýznamnějších uměleckých směrů 20. století v Rusku, a to ruský, respektive moskevský konceptualismus. Tato i následující dekáda celkově přinesly více experimentálních přístupů k formám v umění. Konceptualismus se na ruské území dostává ze Západu, kde se začal oficiálně formovat v 60. letech. Od toho západního se však v mnoha ohledech lišil, důležité pro něj bylo například téma prázdnoty. Co však mají společné je to, na čem je konceptualismus založen – rozčarování z obrazu světa, který utvářelo tradiční umění, jelikož takové umění je postaveno na přetvářce, napodobování něčeho, co v realitě neexistuje. (Ельшевская, n.d. b)

Jedním z prvních děl ruského konceptualismu jsou „Ответы экспериментальной группы“ Ilji Kabakova (Илья Кабаков). Dílo má sice tvar obrazu, ale skládá se z mnoha různých zaznamenaných odpovědí, které dohromady utváří „абсурдное многоголосое целое“ (Ельшевская, n.d. b). U Kabakova se také často opakoval motiv mouchy, na jehož základě vytvořil několik děl a věnoval se skrze něj tématu komunálního bydlení. Toto téma je pro sovětský konceptualismus typické. „С одной стороны, вопрос, кому принадлежит муха, — это поэтика дадаистского абсурда. С другой стороны, вопрос, кому принадлежит тот или иной предмет, — законный и необходимый для мира коммуналки.“ (Ельшевская, n.d. b)

Dalším důležitým směrem, který ve své podstatě však neměl až tak daleko ke konceptualismu, byl soc-art, tedy sovětská verze pop-artu. Reagoval zároveň na témata sovětské ideologie, ale i na abstraktní umění, soustředil se na sovětskou kulturu, její jazyk, charakteristické věci, a parodizoval ji. Představitelé soc-artu mimo jiné také organizovali různé akce a vystoupení. (Ельшевская, n.d. b)

3. CHARAKTERISTIKA SOVĚTSKÉ UNDERGROUNDOVÉ HUDEBNÍ SCÉNY

V rámci hudební scény došlo k rozdělení na oficiální a neoficiální formu umění také v 60. letech, tedy poté, co sám Chruščov opět zavedl přísnější cenzuru. V oblasti oficiální socrealistické scény hrálo důležitou roli státní hudební nakladatelství „Melodija“ (Мелодия), zřízené Ministerstvem kultury SSSR. Tento podnik měl absolutní monopol na veškerou hudbu vydávanou v Sovětském svazu, vše navíc muselo procházet cenzurou a splňovat přísné podmínky. Neoficiální undergroundová hudba tak v té době neměla šanci vydat skrze nakladatelství „Melodija“ svoji tvorbu.

3.1. POČÁTKY UNDERGROUNDU

Počátky sovětského undergroundu souvisí s autorskou, poetickou neboli bardovskou písní. Autoři takové tvorby se obecně označují za písničkáře, v ruštině se používá synonymně i výraz bard. Tento fenomén byl typický nejen v SSSR přibližně od poloviny 20. století. Písničkáři si psali vlastní texty i melodii a se svými písněmi vystupovali za vlastního doprovodu na hudební nástroj, nejčastěji kytaru. Primární pro ně nebyla hudební stránka tvorby, ale samotný text a jeho význam. V Sovětském svazu bardi vystupovali od 50. a 60. let a byli aktivní až do rozpadu SSSR, kdy mnoho z nich emigrovalo na Západ. Ve svých textech se věnovali tématům přátelství nebo rodných měst autorů, objevovala se v nich i satira a ironie. Typickými byli i tzv. protestní písně. To, co mělo mnoho z nich společné, byla častá politická a provokativní funkce. Bardi chtěli, aby se posluchač nad daným problémem zamyslel, aby svým dílem vzbudili emoce. Proto byly také tak důležité texty písní. Nejznámějšími představiteli byli Vladimir Vysockij (Владимир Высоцкий), Bulat Okudžava (Булат Окуджава), Alexandr Galič (Александр Галич) nebo například Novella Matvejeva (Новелла Матвеева) a Věra Matvejeva (Вера Матвеева).

Písničkáři nebyli typičtí jen pro Sovětský svaz, ale i pro mnoho jiných zemí. Reagovali na tehdejší situaci ve společnosti a na tamní politické poměry, ať už v socialistických nebo více kapitalistických zemích. V Polsku to byl např. Jacek Kaczmarski, který byl aktivní i v hnutí Solidarity (Gottesman, 2019), v Československu hlavně Karel Kryl, Jaroslav Hutka nebo Jaromír Nohavica.¹

¹ Fenomén písničkářů se rozšířil v druhé polovině 20. století i v jiných zemích. Pro anglosaské prostředí jsou typickými představiteli Bob Dylan, Joni Mitchell nebo Nick Drake. Pro Francii je charakteristická tradice šansonu a jména jako Georges Brassens, Serge Gainsbourg, nebo Jacques Brel z Belgie. V neposlední řadě bych chtěla zmínit italské písničkáře, pro které se používá označení cantautori. Byli to např. Luigi Tenco nebo Francesco De Gregori.

3.2. ZROZENÍ SOVĚTSKÉHO ROCKU

Sovětská undergroundová scéna se týká především sovětského, respektive ruského rocku. Vznikl už během 60. let a výrazně k tomu přispěl právě i fenomén bardů², velký vliv však měla také západní rocková hudba, která do Sovětského svazu i přes cenzuru pronikala a potají se šířila mezi lidmi. K rozvoji rockové hudební scény přispěli hlavně samostatně fungující umělci a skupiny umělců, avšak i někteří ze státěm oficiálně uznávaných hudebníků.

U zrodu ruského rocku stáli hlavně umělci v Moskvě a Petrohradu, kteří začali vystupovat s prvními cover verzemi západních rockových písní. Byly to např. skupiny „Sokol“ (Сокол), „Skify“ (Скифы), „Skomorochi“ (Скоморохи) nebo „Slavjaně“ (Славяне). Velký vliv na oblíbenost rock hudby v 60. letech měla také Beatlemánie, která pronikla i na sovětské území. Díky tomu vznikaly studentské rockové skupiny skoro v každé škole, a mnoho z nich se potom stalo slavnými během 70. let, jako třeba „Mašina vremeni“ (Машина Времени). Začaly také vznikat první rock kluby.

Oblíbenost rockové hudby však neznamenal, že jí nestály v cestě žádné překážky. Tyto neoficiální skupiny neměly k dispozici téměř žádná studia, kde by mohly svoji hudbu nahrát. Proto se také dochovalo jen malé množství nahrávek písní kapel z této doby. Dalším problémem bylo, že si umělci nemohli dovolit zůstat členy neoficiálního hudebního útvaru a být tedy bez finančního příjmu. Museli si najít práci buď ve svém oboru, nebo se stát oficiálními hudebníky v rámci profesionálních kolektivů VIA (ВИА = Вокально-инструментальный ансамбль, toto označení mohli používat pouze ti umělci, kteří byli schváleni sovětskou vládou), což ale vlastně znamenalo podřídit se socrealismu a respektovat pravidla cenzury.

Ke vzniku rockových skupin a klubů a rozvoji této hudby však nedocházelo pouze ve dvou největších sovětských městech. Týkalo se to např. i Charkivu, města nacházejícího se v dnešní Ukrajině, nebo Rostova na Donu. V některých městech už se také začaly objevovat první rockové festivaly.

Postupně pak začalo přicházet nové pokolení umělců a další rozvoj rockové hudební scény v 70. letech.

3.3. 70. LÉTA

V následující dekádě zaznamenala rozvoj také oficiální rocková scéna, která fungovala paralelně s tou neoficiální. Vznikaly skupiny, které hrály hudbu žánrově blízkou rocku, mnoho

² Bardí podle mého názoru pomohli tím, že další rozvoj autorské hudby měl díky nim základ, na kterém mohl stavět. Undergroundová scéna se inspirovala v oblasti žánrů, textů, témat písní i tím, že vyzdvihovala důležitost obsahu, význam textu. Underground mohl určitým způsobem navázat na popularitu písničkářů. V neposlední řadě také pokračovali v tradici vystupování při akustickém doprovodu na hudební nástroje.

skupin také vystupovalo s cover verzemi písní západních rockových umělců, často to stále byli Beatles. Konalo se také pár oficiálních hudebních festivalů.

Během 70. let se také objevila novinka mezi undergroundovými hudebníky, a to tzv. kvartirniki (квартирники), typické pro moskevské i leningradské prostředí. Nejvíce populární byly později během 80. let. Quartirnik byl koncert, který se odehrával přímo v bytě, vystupovalo na něm několik hudebníků a to většinou za doprovodu akustických hudebních nástrojů. Takové koncerty představovaly intimnější a uvolněnější atmosféru jak pro vystupující, tak pro jejich diváky, pomáhalo to vytvořit nenucené prostředí bez větších zábran.

Na moskevské hudební scéně byly nejvýznamnějšími kapelami např. „Mašina vremeni“ (Машина времени), „Visokosnoje leto“ (Высокосное лето), „Avtograf“ (Автограф) nebo „Voskresenije“ (Воскресенье). Na leningradské např. „Mify“ (Мифы), „Rossijaně“ (Россияне) nebo „Sankt-Petěrburg“ (Санкт-Петербург). Pro některé z těchto skupin však nebylo možné, aby vystupovaly akusticky, jak se to dělo na domácích koncertech, jelikož pro ně byla důležitá živost a síla elektronické hudby. Jiné skupiny naopak navazovaly na 60. léta a více uvolněný styl. Inspiraci právě v hudbě 60. let nacházela například i slavná skupina „Akvarium“ (Аквариум).

Ke konci 70. let vychází i první oficiální rocková alba oficiálních uskupení v rámci VIA.

Pro 70. léta je typický ještě jeden fenomén, a to psychedelický rock. Tento podžánr se začal rozvíjet v 60. letech hlavně v západní Evropě a na západě USA a na území SSSR se dostal o něco později. Typicky se váže ke skupině „Zvuki Mu“ (Звуки Му) nebo k hudebníkovi Juriji Morozovovi (Юрий Морозов). Měl však vliv na mnoho dalších umělců, a to nejen během této dekády, ale i později napříč všemi centry rocku v SSSR. Sovětský psychedelický rock byl více ovlivněn dalšími žánry, které byly v té době na rockové scéně populární, např. postpunkem, gotickým rockem nebo art rockem. Mnoho skupin ve své tvorbě kombinovalo různé elementy a experimentovalo s žánry, proto se nedají zařadit do konkrétní kategorie.

3.4. 80. LÉTA A NEJVĚTŠÍ POPULARITA SOVĚTSKÉHO ROCKU

Přelom 70. a 80. let znamená pro rockovou hudební scénu na území Sovětského svazu největší rozkvět. V roce 1980 poprvé proběhl oficiální rockový festival „Tbilisi-80“ (Тбилиси-80), kde vystupovali již zmiňované skupiny „Mašina vremeni“ (Машина времени) a „Avtograf“ (Автограф), nebo např. „Integral“ (Интеграл). Z tak rychlého rozvoje rockové scény měla sovětská vláda obavy, i když i samotní hudebníci se snažili o určitou organizaci. Proto se vláda začala snažit celé hnutí trochu zorganizovat a uklidnit a v roce 1981 založila Leningradský rock-klub, což byl zároveň první rock-klub v SSSR. Díky tomu měla vláda rockové hnutí o trochu více pod kontrolou, ale zároveň to pro hudebníky znamenalo, že měli

poprvé oficiální místo, kde se mohli scházet a pořádat koncerty. Leningradským rock-klubem se brzy inspirovali i v jiných městech, podobná místa vznikla i v Moskvě nebo Sverdlovsku. (Кан, 2011)

Toto období bylo pro mnoho rockových skupin významné i proto, že se jim poprvé naskytl možnost nebýt jen samostatnou jednotkou „na volné noze“, ale mohly navázat spolupráci s některými sovětskými filharmonii, což jim umožnilo přístup na velkou sovětskou hudební scénu a otevřelo jim to tak cestu k mnohem většímu publiku.

Tato dekáda však nepředstavovala pro rockovou undergroundovou scénu pouze úspěšné období. Po smrti Leonida Brežněva v roce 1982 došlo dvakrát k výměně hlavy státu, než konečně nastoupil do funkce v roce 1985 Michail Gorbačov. Během těchto pár let za vlády Jurije Andropova a Konstantia Černěnka se situace pro rockové skupiny zhoršila. Především Černěnko nebyl ruskému rocku příliš nakloněn, za jeho vlády byla zavedena značná omezení. Koncerty se mohly konat pouze za přítomnosti oficiálních sovětských činitelů a za nedodržení tohoto nařízení hrozil pobyt ve vězení. Situace se opět zlepšila právě až po nástupu Gorbačova v roce 1985.

V tom stejném roce začala fungovat Moskevská rocková laboratoř, která spojovala a organizovala veškeré nezávislé a samostatné rockové skupiny fungující v Moskvě nebo jejím blízkém okolí. Pro skupiny, které nenavázaly smlouvy s jinými sovětskými organizacemi, např. s už zmiňovanými filharmonii, to byla příležitost, jak svou hudební činnost zlegalizovat.

Situace se po nástupu Gorbačova začala zlepšovat pro všechny rockové umělce v rámci Sovětského svazu, opět mohli legálně pořádat koncerty, mnozí také dostávali nabídky vystupovat v televizi nebo rádiu, a to např. v rámci programu „Музыкальный ринг“ (Музыкальный ринг)³. Nadále však pokračovala i tradice domácích koncertů.

Díky těmto příznivým podmínkám tak během 80. let vznikla druhá vlna ruského rocku, a to hlavně díky umělcům v Leningradu, kteří tvořili i v rámci stylu new wave. Týkalo se to např. skupin „Кино“ (Кино), „Алиса“ (Алиса), „Странные игры“ (Странные игры) nebo „Оберманекен“ (Оберманекен). Čím dál více populárními se však stávaly i další skupiny, jako „Наутилус Помпилиус“ (Наутилус Помпилиус), „Аквариум“ (Аквариум) nebo „Зоопарк“ (Зоопарк). Mnoho z nich se dále inspirovalo západními hudebními styly, jednalo se třeba o už zmíněný new wave, nebo punk rock, hard rock i heavy metal. Vznikaly nové rock-kluby nejen v Leningradu a Moskvě, ale i dalších sovětských městech, vznikaly další

³ „Музыкальный ринг“ byl sovětský televizní program, který se vysílal ve druhé polovině 80. let. Byl to hudební program, který poprvé dával možnost mnoha populárním rockovým skupinám vystoupit se svou tvorbou v televizi, před velkým množstvím diváků. Polovina vysílacího času byla věnována samotnému vystoupení, ve druhé polovině mělo živé publikum a novináři možnost ptát se umělců na dotazy, které sice prošly kontrolou redakce, ale i tak byly dostatečně zajímavé a konstruktivní. (Музыкальный ринг, n.d.) V tomto programu se objevilo mnoho z těch skupin, které už jsem v práci zmiňovala.

rockové skupiny, objevovaly se první časopisy věnující se rockové hudební scéně nebo první spisovatelé zabývající se tímto fenoménem. Také se pořádalo mnoho velkých rockových hudebních festivalů, jako např. „Rok-panorama“ (Рок-панорама), „Lituanika“ (Литуаника), „Moskovskij meždunarodnyj festival' mira“ (Московский международный фестиваль мира) nebo „Monstry roka“ (Монстры рока).

Fenomén sovětského rocku ovládl celý Sovětský svaz, situace se však region od regionu v některých ohledech lišila, například i co se týče konkrétních stylů a žánrů. Nejdůležitějšími a nejvýznamnějšími centry byla města Leningrad, Moskva a Sverdlovsk, tedy dnešní Jekatěrinburg.

3.4.1. LENINGRADSKÁ UNDERGROUNDOVÁ SCÉNA

Milníkem pro leningradskou scénu bylo založení prvního rock-klubu v roce 1981. Mnoho skupin působících ve městě a jeho blízkém okolí se staly členy tohoto klubu, který jim umožňoval se dále rozvíjet a pořádat i legální koncerty. Některé z těchto skupin už jsem zmiňovala výše. Členy klubu tak byly např. skupiny „Piknik“ (Пикник), „Zoopark“ (Зоопарк), „Sekret“ (Секрет) nebo „Mify“ (Мифы). Mezi další známé představitele leningradské scény patřil i „Obermaneken“ (Оберманекен) nebo „Televizor“ (Телевизор), ovšem vůbec nejznámější byly „Akvarium“ (Аквариум), „Kino“ (Кино), „Alisa“ (Алиса), „Aukcyon“ (Аукцион) a „DDT“ (ДДТ). Frontmani některých skupin se zapsali do historie ruské hudby i sami za sebe, z výše zmíněných skupin jsou to Boris Grebenščikov (Борис Гребенщиков), Viktor Coj (Виктор Цой), Konstantin Kinčev (Константин Кинчев), Leonid Fjodorov (Леонид Фёдоров) a Jurij Ševčuk (Юрий Шевчук).

Samotná leningradská scéna byla velice dobře organizovaná, tvořila velkou skupinu, která se navzájem znala a soustředila se kolem zmiňovaného rock-klubu. Hudebně a žánrově se leningradský rock přibližoval tradičnímu rocku 60. let, jelikož se stavěl na doprovodu na akustické hudební nástroje. Často se tak konaly i „kvartirniki“, které byly pro akustické koncerty ideální. Důležitou osobou byl Andrej Tropillo (Андрей Тропилло), který v Leningradu založil jedno z prvních soukromých nahrávacích studií na území SSSR „AnTrop“ (АнТроп). (Хабаров, 2008)

3.4.2. MOSKEVSKÁ UNDERGROUNDOVÁ SCÉNA

Pro moskevskou scénu bylo naopak důležité založení rock-laboratoře v roce 1985, které také dávalo možnost tamním skupinám fungovat v rámci jednoho legálního oficiálního sdružení. Mezi nejznámější moskevské představitele rockové scény se řadí „Mašina vremeni“ (Машина времени), „Voskresenije“ (Воскресенье), „Mozaika“ (Мозаика),

„Zvuki Mu“ (Звуки Му) nebo „Bravo“ (Браво). V Moskvě se také začaly objevovat první skupiny, které svou tvorbu zaměřovaly na elektronický rock, což byl jeden z rozdílů mezi Moskvou a Leningradem. Mezi elektronické rockové skupiny patří „Centr“ (Центр), „Nočnoj prospekt“ (Ночной проспект) nebo „Biokonstruktor“ (Биоконструктор).

Hudební skupiny v hlavním městě byly také více svobodné a rozmanitější ve své tvorbě než ty leningradské. Mnohé z nich fungovaly více samostatně, vyvinuly si svůj vlastní originální hudební styl, jejich přístup k hudbě ale i k životu a realitě nebyl tolik seriózní. Později, v 90. letech, byly u rockových skupin tyto vlastnosti ještě výraznější. Pro moskevský rock byla také typická větší komercializace, což také souviselo s už zmíněnou větší samostatností místních skupin.

Mimo klasický rock byl v Moskvě populární i jiný žánr, a to heavy metal. Během 80. let bylo aktivních několik heavymetalových skupin, jako třeba „Arija“ (Ария), „Čornyj kofe“ (Чёрный кофе) nebo „Korrozija Metalla“ (Коррозия Металла).

3.4.3. URALSKÁ UNDERGROUNDOVÁ SCÉNA

Rocková hudební scéna v oblasti Uralu a současného Jekatěrinburgu (tehdy Sverdlovsku) představuje třetí významné centrum rockové hudby na sovětském, respektive ruském území. Na místní skupiny měl velký vliv i psychedelický rock ze 70. let, využívali hodně klávesových hudebních nástrojů, jejich hudební kompozice byly relativně složité. Tato hudba, na rozdíl právě od leningradské, rozhodně nebyla určena pro akustická vystoupení, nebylo tedy ani možné s ní vystupovat na již zmiňovaných domácích koncertech. Podobně jako v Leningradu a Moskvě, i tady vznikla organizace sdružující hudebníky – Sverdlovskij rock-klub, který vznikl v roce 1986.

I v rámci uralské rockové scény se vyčleňuje několik známých skupin, a to například „Urfin Džjus“ (Урфин Джюс), „Trek“ (Трек), „Nautilus Pompilius“ (Наутилус Помпилиус), „Nasťa“ (Настя), „Agata Kristi“ (Агата Кристи) nebo „Asociacija“ (Ассоциация).

3.4.4. DALŠÍ CENTRA SOVĚTSKÉHO ROCKU

Sovětská rocková scéna se však samozřejmě neomezovala pouze na tato tři centra. Dalším důležitým místem byl Novosibirsk. Sibiřský rock je fenoménem sám o sobě, ačkoliv se nacházel spíše na periferii. Místní skupiny nebyly příliš propojené a organizované a neměly společné centrum podobně jako v předešlých oblastech. Ovšem hudebníci, kteří do této skupiny patřili, označovali svou tvorbu jako punk rock. Ovlivňoval je tak samozřejmě západní punk rock, ale navíc také psychedelický rock, tzv. garage rock a třeba i folk rock, takže místní hudba byla v rámci sovětské scény velmi originální a unikátní. Také díky své jedinečnosti

úspěšně fungovala nejen v rámci sovětského undergroundu v 80. letech, ale také později během 90. let, a zanechala za sebou významnou stopu.

V rámci voroněžského rockového klubu, který vznikl v roce 1987, fungovala jedna z dalších známých sovětských skupin, a to „Sektor Gaza“ (Сектор Газа). Mezi ostatními skupinami sovětského undergroundu vynikala především tím, že se jí do své hudby podařilo zakomponovat elementy hororu, slovanského a ruského folkloru nebo lidových tradic a poezie. To vše dokázala ve své hudbě zkombinovat společně s žánry, kterými se inspirovala v zahraničí, především na Západě, konkrétně s punk rockem, hard rockem, rap rockem nebo i metalem.

Dalším významným místem byl i Rostov na Donu, kde už v roce 1969 proběhl první nezávislý rockový festival v Sovětském svazu. Další, významnější festivaly se tu konaly i v průběhu 80. let, např. „Zakrytaja zona“ (Закрытая зона).

Undergroundová scéna se však nevyvíjela pouze na území současné Ruské federace, ale samozřejmě i v ostatních sovětských republikách. Na území současné Ukrajiny vznikala centra ve městech Kyjiv, Charkiv, Lviv nebo Odesa. Především pak v Charkivě se konalo ke konci 80. let mnoho rockových festivalů. Významnými skupinami byly např. „Raznyje ljudi“ (Разные люди), „Šok“ (Шок) nebo „Utro“ (Утро). Za zmínku podle mě stojí také skupina „Dožd“ (Дождь), což byla jedna z kapel, která své písně neskládala v ruském jazyce, ale v ukrajinském nebo anglickém. V Bělorusku byly důležitými městy Navapolack a Polack, kde se od roku 1990 pravidelně konal rockový festival „Rok-kola“ (Рок-кола), a také Minsk, kde v roce 1986 vznikl rock-klub „Njamiha“ (Няміга). Mezi představitele běloruské scény lze zařadit skupiny „Bonda“ (Бонда), „Krama“ (Крама), „ULIS“, „Mroja“ (Мроя) nebo „Sad“ (Садъ).

3.4.5. SOVĚTSKÝ UNDERGROUNDOVÝ ROCK V ZAHRANIČÍ

I přes uzavřenost Sovětského svazu pronikalo ven mnoho informací a fenoménů, a tak bylo jen otázkou času, kdy se sovětská rocková hudba dostane i do zahraničí. V roce 1986 bylo v USA přes nakladatelství Big Time Records vydáno album Red Wave. Byla to kompilace písní od čtyř sovětských rockových skupin, a to „Akvarium“ (Аквариум), „Strannyje igry“ (Странные игры), „Alisa“ (Алиса) a „Kino“ (Кино). Poprvé tak došlo k vydání sovětské rockové hudby v západní zemi. Za tímto projektem stála Joanna Stingray, která měla značný podíl na popularizaci sovětské rockové hudby a kultury na Západě. (Kaň, 2011)

Když se o vydání alba Red Wave dozvěděla sovětská vláda, ministerstvo kultury rozhodlo, že má nakladatelství Melodija vydat album skupiny „Akvarium“ (Аквариум). (Северов, 1999) Tento krok udělali proto, že chtěli Západu ukázat, že sovětská rocková hudba má dostatečnou volnost a je dostupná širokému publiku. Po tomto albu následovaly další i od ostatních třech skupin z alba Red Wave.

3.5. SOVĚTSKÁ UNDERGROUNDOVÁ SCÉNA BĚHEM A PO PERESTROJCE

Ke konci 80. let se postupně sovětský rock dostává ven z undergroundu do legální sféry, k čemuž přispěla Gorbačovova perestrojka a idea glasnosti, kterou propagoval. Během této doby vznikly také pro dobu perestrojky ikonické filmy, které se zaměřovaly na celý fenomén sovětské rockové scény. Jsou to filmy „Iгла“ (Игла), kde si zahrál Viktor Coj ze skupiny „Kino“ (Кино), „Assa“ (Асса), kde byla použita hudba skupiny „Аквариум“ (Аквариум) i mnohých dalších představitelů, „Vylomščik“ (ВЫЛОМЩИК) s Konstantinem Kinčevem z „Alisy“ (Алиса), nebo „Taksi-bljuz“ (Такси-блюз) s Pjotrem Mamonovem ze skupiny „Звуки Му“ (Звуки Му).

Období perestrojky a rozpad SSSR znamenaly pro v té době už bývalou undergroundovou scénu významnou změnu k lepšímu. Umělci měli více možností, mohli zaujmout ještě větší publikum než předtím, dokončit rozpracované projekty nebo oficiálně nahrát svou hudbu. (Марочкин, 2022) V té době se velmi proslavila např. skupina „Agata Kristi“ (Агата Кристи), kterou jsem už výše zmiňovala. V jejich tvorbě najdeme elementy psychedelického postpunku i gotického rocku. Dalšími zajímavými skupinami, kterým se v té době dařilo, byly např. „Smyslovuje galljucinacii“ (Смысловые галлюцинации) nebo „Nogu svelo!“ (Ногу свело!).

Na druhou stranu se však objevily i některé problémy. Po pádu SSSR ztratila většina obyvatel kvůli inflaci a měnovým reformám své úspory, což se týkalo i některých umělců, i když mnozí z nich měli částečně našetřeno. Jak uvádí Maročkin (Марочкин, 2022), rockoví hudebníci byli obyčejnými lidmi, kteří se také potýkali s finančními problémy. Ale k těm se přidaly i problémy morální, jelikož ztratili kontakt se svými fanoušky. Nejen že hudebníkům chyběly peníze na uspořádání koncertu, ale lidé ani neměli peníze na to si lístek na koncert koupit.

4. CHARAKTERISTIKA POSTSOVĚTSKÉ ROCKOVÉ SCÉNY

4.1. 90. LÉTA

Během 90. let se ruskojazyčná rocková hudba, jakožto pokračovatel sovětského rocku, začala žánrově a zvukově více přibližovat světové rockové hudbě. Po pádu železné opony už nebránilo nic tomu, aby se hudba mohla navzájem ovlivňovat a dostávat se k publiku, ke kterému dříve nemohla. Skupiny jako „Mumij Troll“ (Мумий Тролль) se měnily právě i co se týče žánru, do své hudby komponovaly více popových elementů, proto bývají označovány jako poprockové. Experimentovalo se však i s jinými žánry a formami, hledaly se nové způsoby, jak se umělecky vyjadřovat.

Částečně se však hudební scéna vracela i k hudbě předchozích let. Pod nakladatelstvím Moroz Rekords vycházela celá série sborníků, v níž mnoho bývalých undergroundových skupin vydávalo svá starší alba, která do té doby existovala jen v samizdatových vydáních. Tato série se jmenovala „Legendsy russkovo roka“ (Легенды русского рока), poprvé vyšla v roce 1996 a brzy se stala velmi populární. Alba vycházela ve formě audiokazet i CD a obsahovala booklety s biografii umělců, jejich diskografiemi a fotografiemi, a navíc i krátkou literárněvědní analýzu jejich textů. (Клепикова, 1998)

Obecně fungovaly v postsovětské kultuře dva proudy. Jedním z nich byli umělci, kteří odmítali a kritizovali sovětskou minulost, což vyjadřovali i ve své umělecké tvorbě. Jednalo se o pokračovatele moskevského konceptualismu i soc-artu nebo akcionisty. Druhou skupinu představovala např. skupina „Miťki“ (Митьки), kteří se rozhodli se na toto téma nevyjadřovat. (Правое полушарие интроверта, 2021 a)

Přechod od socialismu ke kapitalismu obecně způsobil v kultuře šok, najednou měli umělci naprostou svobodu a mnoho možností, kam své umění směřovat. Tak velká změna ve svobodě uměleckého projevu způsobila zmatek a nejistotu v tom, kudy se vydat. Umění se navíc muselo uzpůsobit jinému fungování trhu, naučit se vyhovět poptávce po populárním, komerčním umění. (Правое полушарие интроверта, 2021 a) Rozpad Sovětského svazu tak způsobil, že skupiny, které fungovaly převážně v rámci protestní scény a alespoň částečně se stavěly proti režimu, ztratily svůj význam. Mnoho umělců se tomu nedokázalo přizpůsobit, navíc neviděli smysl ve svém dalším působení, proto došlo k rozpadu mnoha už výše zmíněných hudebních skupin. Mezi ně patřily i ty nejznámější, jako „Kino“ (Кино), „Nautilus Pompilius“ (Наутилус Помпилиус) nebo „Sekret“ (Секрет) a jiné.

K pomalému upozadění rockové hudby přispěla i rádia, která hrála převážně zahraniční hudbu, a to na úkor ruského rocku. Skupiny, které v té době ještě byly aktivní, se často zaměřovaly na pocity absolutní deprese a smutku. Častá tak v umělecké tvorbě byla estetizace deprese a útěk od reality. (Правое полушарие интроверта, 2021 a) Ze skupin, které během této dekády ještě aktivní byly, můžeme jmenovat petrohradské uskupení „Nol“ (Ноль), „Agatu Kristi“ (Агата Кристи), pro jejichž tvorbu je typická výše zmiňovaná dekadentní

atmosféra. Jednou z hlavních skupin 90. let byla skupina z Vladivostoku „Mumij Troll“ (Мумий Тролль). Jejich styl bývá označován jako brit-pop. Místem setkávání mnohých punkových skupin byl rock klub „TaMtAm“ (ТаМтАм). A v neposlední řadě bylo velice populární i uskupení „Sektor Gaza“ (Сектор газа). (Правое полушарие интроверта, 2021 a)

Avšak postupně se většina skupin rozpadá a rocková hudba klesá na popularitě. Éra sovětského a ruského rocku tak v 90. letech pomalu končí. (Правое полушарие интроверта, 2021 a)

4.2. NOVÉ MILÉNIUM

Umění 90. let působilo agresivně, bezvýhodně, zmateně a bylo zaměřené spíše na budoucnost. Během nultých let se však směřování umělecké tvorby mění, je více zaměřená na současnost, na to, co se děje tady a teď. Dalo by se říct, že i politická témata jsou v umělecké tvorbě méně zastoupena, nebo nejsou tak výrazná jako dříve. (Правое полушарие интроверта, 2021 b) Podle Troického (Троицкий, 2015) byly v rockové hudbě časté povrchní a nepřilíš rozvinuté texty nebo také popové elementy, jelikož takové písně měly větší šanci dostat se do rádia.

Důležitou roli nejen v umění má další rozvoj technologií – stále větší digitalizace, zpřístupnění internetu široké veřejnosti, později rozvoj sociálních sítí, globalizace. To vše ještě více urychluje komunikaci a šíření informací, což má samozřejmě vliv i na umění. (Правое полушарие интроверта, 2021 b)

Toto období je typické také vznikem různých subkultur, které měly mezi sebou spíše negativní vztahy. Jednalo se o punkery, metalisty, rapery, skinheady, a později i emo nebo scene subkulturu. Tyto subkultury se utvářely pod vlivem alternativního rocku a obecně hudby v rámci alternativní scény. (Правое полушарие интроверта, 2021 b) Alternativní scéna fungovala v rámci rocku, hip-hopu i elektronické hudby. (Троицкий, 2015)

Do tohoto období můžeme zařadit zpěvačku Zemfiru (Земфира), která vydala svoje první album v roce 1999, nebo skupiny „Bi-2“ (Би-2) (běloruská skupina), „Leningrad“ (Ленинград) a „Maša i Medvědi“ (Маша и медведи). Všechny tyto skupiny lze zařadit k žánru brit-pop. Populární skupina ze stejného žánru byla také „Splin“ (Сплин), mimo jiné i proto, že jejich písně byly použity ve filmu „Brat 2“ (Брат 2). Po hudební i vizuální stránce je zajímavá také skupina „Zvěři“ (Звери). Co se týče dalších žánrů, vznikalo mnoho punkových a grunge skupin, objevovaly se motivy blues, gotického rocku, významnými a zajímavými fenomény byly také folk metal a pohanský metal, které spojovaly metalovou hudbu s národní hudbou, slovanskými tradicemi a folklorem. Rádio začalo opět mít větší vliv na popularitu ruské hudby, a to i rockové. (Правое полушарие интроверта, 2021 b)

Podle Troického (Троицкий, 2015) se ke konci desetiletí do ruské rockové hudby začal vracet život, vznikla nová vlna angažovaného ruského rocku. Skupina „Lumen“ vydala píseň „Gosudarstvo“ (Государство), jejíž refrén zní: „Я люблю свою страну, но ненавижу государство“, vznikla skupina „Barto“ (Барто), zaměřující se na žánr synthpunk a originální texty se sociálním a sexuálním podtextem, a navíc se na scénu vrátily některé legendy undergroundu, jako „DDT“ (ДДТ), „Akvarium“ (Аквариум) nebo Andrej Makarevič z „Mašiny vremeni“ (Машина времени).

5. REFLEXE V SOUČASNOSTI

5.1. ROCKOVÁ HUDEBNÍ SCÉNA

Ruská rocková scéna posledních let navazuje na návrat protestní tematiky. Populární jsou také žánry jako postpunk a indierock. Částečně některé skupiny navazují na sovětskou novou vlnu (новая волна) ze 70. a 80. let, vzniká tak nová ruská vlna (новая русская волна), pro kterou jsou typické ruské skupiny jako „Ploho“, „Sonic Death“ nebo běloruští „Molchat Doma“ (Молчат Дома).

5.1.1. RUSKO

Troickij (Троицкий, 2015) uvádí tři nejdůležitější trendy na ruské rockové scéně posledního desetiletí. První z nich je změna hlavního jazyka, který hudebníci v písničkách používají – z ruštiny přechází na angličtinu. K tomuto posunu začalo docházet už v nultých letech, a s postupným rozvojem internetu se stává intenzivnějším. Anglický jazyk je využíván kvůli zvýšení dosahu tvorby, která tak má větší šanci zaujmout i posluchače nemluvící rusky. Podle Troického se také angličtina někdy používá k obejití cenzury. Druhým trendem je zajímavá a originální tvorba přicházející nejen z velkých měst ale i z provinčních oblastí, jako např. postpunková new wave skupina Motorama z Rostova na Donu, která je velmi známá i v zahraničí. Poslední trend, který Troickij uvádí, je více módní a aktuální „sound“ současných ruských skupin, oproti surovému zvuku předchozích dekad. Ovšem co podle autora současnému ruskému rocku chybí je „сверхзадача“, tedy nějaký hlavní, vyšší cíl. (Троицкий, 2015) Rocková hudba nejen v Rusku, ale i v zahraničí, se neposouvá dopředu, nepřichází s novými elementy, ale pouze opakuje to, co tu už v minulosti jednou bylo. (Шарый, 2016)

Role rocku ve společnosti je v současné době rozhodně méně významná, než v tzv. zlaté éře ruského rocku v první polovině 80. let, jak uvádí Troickij v rozhovoru pro Radio Svoboda. (Шарый, 2016) Tato změna je podle Troického ovlivněna především politickým vývojem v zemi i technickým rozvojem a zahraničními kulturními fenomény. Souvisí to také s tím, že se celkově proměnila role hudby ve společnosti, hudební scéna nyní představuje klidnější součást kultury společně s ostatními uměleckými odvětvími. Jako celek tedy ruský rock nefunguje jako významné společenské hnutí, tak jako tomu bylo dříve, ale najdeme jednotlivé skupiny nebo proudy, které jsou politicky a společensky angažované. Podle Troického (Шарый, 2016) je lze rozdělit na tři hlavní skupiny – skupina „veteránů ze sedmdesátých let“, jako Andrej Makarevič nebo Boris Grebenščikov, dále představitelé rocku z 80. let, jako Jurij Ševčuk, nebo současní představitelé, jako např. Noize MC. Většina skupin se soustřeďuje na žánry punk a postpunk a nejsou dostatečně známé na to, aby se jejich tvorba dostala do rádia nebo televize. Jednou ze skupin, které se povedlo se na hudební scéně zviditelnit, jsou Lumen se svou známou písní Gosudarstvo, které jsem zmiňovala dříve.

Ovšem protestních, politicky angažovaných skupin je v Rusku velké množství, jak Troickij pokračuje. Tyto skupiny fungují spíše v undergroundovém prostředí a mnoho z nich píše velmi dobrou hudbu a texty. Troickij je označuje jako „post-Coje“ (пост-Цои). Zmiňuje skupiny „Smech“ (Смех) nebo „Operacija Plastilin“ (Операция Пластилин). (Шарый, 2016)

Co se ale v ruském rocku příliš nezměnilo, jsou lidé z určitých vrstev společnosti, které většinou rockové kapely zakládají. Tak jako ve zlatém období ruského rocku, i nyní jsou to hlavně studenti, lidé s vyšším stupněm vzdělání, zajímající se o současné dění ve světě. Často dobře znají anglický jazyk a využívají ho i ve svých textech. Není tedy pravda, že by se rocková hudba týkala pouze nižších vrstev obyvatel ve městech, jak někteří předpokládají. Nadále je také pro ruské hudební prostředí typická decentralizace. (Шарый, 2016)

Troickij v rozhovoru (Шарый, 2016) také zmiňuje další důležitou součást ruské rockové scény, a to umělce, kteří propojují rock s místním folklórem, např. s hrdelním zpěvem. Týká se to i etnických Rusů, ale nejvýraznější představitele najdeme ve východních částech Ruska. Jedná se o Tuvince, Jakuty, Burjaty nebo Altajce. Na druhou stranu ale v Rusku fungují i skupiny, které se plně inspiroují západní rockovou hudbou a zpívají pouze v angličtině. Jedná se např. o „Pinkshinyultrablast“ nebo „Iamthemorning“.

Dalšími současnými představiteli jsou např. „Ploho“, „Sonic Death“ a „Pornofil'my“.

Skupina „Ploho“ vznikla v roce 2013 ve městě Novosibirsk a zaměřuje se na žánr postpunk. Podobně jako běloruští „Molchat Doma“ se řadí k tzv. nové ruské vlně. Právě „Ploho“ a „Molchat Doma“ společně v roce 2019 vydaly singl „Po kraju ostrova“ (По краю острова). V rozhovoru pro post-punk.com (Harriman, 2020) členové „Ploho“ mluví právě o tom, jak je ovlivnila 90. léta, život v postsovětském Rusku a sovětská undergroundová hudba. Právě chlad, temnota a melancholická atmosféra postsovětských měst pro ně byla velkou inspirací. Jako nejvýznamnější vzor uvádějí leningradskou skupinu „Kino“. Právě tato skupina ovlivnila asi nejvíce další vznikající kapely, často jsou jejich písně první, které zvládají zahrát na kytaru. Ačkoliv bylo „Kino“ v těchto kruzích natolik známé, většina lidí zjistila že jsou „Kino“ postpunkovou skupinou až později, když se začala zajímat o hudbu hlouběji. Členové skupiny „Ploho“ v souvislosti s tím zmiňují, že bývají často nařčeni z využívání sovětského undergroundu 80. let ve svůj vlastní prospěch. Kapela za tím však nevidí využívání, ale propojení části historie s moderním postpunkem a pokračování v odkazu tohoto období. Podle nich je důležité na toto období vzpomínat a navazovat, protože bez něj by nemohla existovat současná rocková hudební scéna v ruském prostředí.

Další kapelou, která je součástí tzv. nové ruské vlny, je „Sonic Death“. Vznikla v roce 2011 v Petrohradě a jejich dominantním žánrem je garage rock. Ve své tvorbě však hodně experimentuje a inspiraci hledá, podobně jako předchozí kapely, u sovětského undergroundu 80. let, ale i u západních interpretů rockové scény.

Jednou z nejpopulárnějších současných ruských kapel je punkrocková skupina „Pornofil'my“ (Порнофильмы), která vznikla v roce 2008. Tato skupina navazuje na protestní a politicky angažovaný rock z konce prvního desetiletí nového milénia. Všichni členové jsou charitativně aktivní, vyjadřují se k aktuálnímu dění nejen skrze svoji tvorbu, všichni jsou vegani, nikdo z nich neužívá žádné drogy, nepijí a nekouří. (Шенкман, 2017) Do charitativních činností se snaží zapojovat i své fanoušky, kterými jsou často mladí, ještě studující lidé. Podle rozhovoru pro „Novuju gazetu“ (Новая газета) (Шенкман, 2017) vybrali fanoušci v roce 2017 milion rublů pro pacienty léčící se s leukémií. Přesto jsou v Rusku považováni za extremistickou skupinu, „propagující asociální životní styl, vzbuzující nedůvěru a nenávisť vůči orgánům státní správy a právní ochrany.“ (Шенкман, 2017) Mnoho skandálů způsobuje už jen samotné jméno skupiny. Podle frontmana skupiny Vladimira Kotljarova je název „Pornofil'my“ metaforou na okolní svět: „Посмотрите, какая порнография вокруг: дороги ужасные, зарплаты нищенские, а люди зависают в торговых центрах и ни о чем не думают — разве это не порнофильмы?“ (Шенкман, 2017) Jejich texty jsou navíc velmi politicky motivované a objevují se v nich i nespisovné a vulgární výrazy. Podle Kotljarova se těmto výrazům nelze vyhnout, jelikož skupina zpívá písně o aktuálním dění v Rusku, k čemuž jsou vulgarismy nutné. (Шенкман, 2017) Jejich diskografie však není pouze negativní. Jak ve stejném rozhovoru upozorňuje frontman skupiny, jejich album z roku 2017 „V diapazoně mežu otčajaniem i nadeždoj“ (В диапазоне между отчаянием и надеждой) sice začíná kritickou písní „Rossija dlja grustnyh“ (Россия для грустных), ale celé album je zakončeno písní „Peremeny“ (Перемены) a slovy „Здесь переменами станем мы!“ Touto písní chtěli vyjádřit, pokud se člověk aktivně nesnaží změnit společnost k lepšímu, nemůže očekávat, že se tak stane samo. „Nelze sedět s rukama v klíně a čekat na změny, jak to navrhoval Coj.“ (Шенкман, 2017) Díky přístupu skupiny ke společenským tématům i tvorbě jsou poměrně netypickými představiteli na punkové scéně. Ale právě to, že „nezapadají“, vadí ruským úřadům.

5.1.2. REAKCE NA RUSKOU VÁLKU V UKRAJINĚ

Mnoho představitelů ruského rocku ze sovětského i postsovětského období je se hudbě věnuje dodnes. I přes změnu vlády a postsovětský vývoj politické situace jsou však vůči vládě Ruska nadále v opozici. Mnoho z nich se tak setkává s různými problémy a cenzurou ze strany Putinova režimu. Po začátku ruské války v Ukrajině 24. února 2022, kterou Ruská federace označuje za speciální vojenskou operaci, se mnozí z nich aktivně stavějí proti válce, v reakci na to tak vznikají i nové písně. Troickij zmiňuje např. zpěváka skupiny „Mašina vremeni“ (Машина времени) Andreje Makareviče (Андрей Макаревич), který složil na podzim 2022 akustickou píseň „Moja strana sošla s uma“ (Моя страна сошла с ума). (Троицкий, 2023)

Vzhledem k těmto reakcím ze strany umělců ruská vláda zpřísnila cenzuru a některým hudebníkům zakázala působit v Rusku. Podle webu fontanka.ru mezi ně patří i „DDT“ (ДДТ), „Mašina vremeni“ (Машина времени), „Akvarium“ (Аквариум), především tedy frontmani těchto skupin, dále i „Bi-2“ (Би-2) nebo zpěvačka Zemfira (Земфира), skupina „Pornoфильмы“ (Порнофильмы), „Nogu Svělo!“ (Ногу Свело!), „IC3PEAK“, „Little Big“ nebo rapper „Morgenštern“ (Моргенштерн). Mnohé umělce označuje ruská vláda za zahraniční agenty. (Не только «ДДТ», 2022)

Tématu protestu v především rockové hudbě na území nejen Ruska, ale obecně i bývalého Sovětského svazu, se dlouhodobě věnuje právě Artěmij Troickij (Артеми́й Троицкий). Momentálně pracuje pro Rádio Svoboda (Радио Свобода), ve svém programu „Музыка на Свободě“ (Музыка на „Свободе“) se věnuje právě těmto tématům. Od 24. února 2022 už vydal i několik speciálů, věnujících se hudbě na téma ruské války. Veškeré díly lze najít na stránkách Rádía Svoboda. (Артеми́й Троицкий, n.d.)

5.1.3. BĚLORUSKO

V běloruské rockové hudbě nejvíce rezonují národní, patriotické motivy. Často se objevují odkazy na běloruské historické a kulturní události, na národní mytologii a legendy. Pro takto zaměřené skupiny je typická tvorba v běloruském jazyce, což je samo o sobě velmi důležité pro obohacování národní běloruské kultury. Mezi takové skupiny na současné rockové scéně patří „Mroja“ (Мроя), „Rej“ (Рэ́й) nebo Dzieciuki. (Ламм, 2021, 2022) Podle autorky je pro běloruskou scénu typická snaha zaměřit se na vlastní, běloruskou identitu, na její vyzdvihování a obohacování, což souvisí i historickým vývojem Běloruska jako takového.

Naopak skupina „Molchat Doma“, kterou jsem zmiňovala výše, zpívá v ruštině a je silně ovlivněná sovětským undergroundem 80. let. Proto se také jejich hudba označuje žánrem nová ruská vlna. Skupina byla v evropských zemích populární už v roce 2019, kdy měli vyprodané show po celé Evropě, ale v Bělorusku tehdy příliš slavní nebyli. Podle vyjádření kapely z The Village interview (Molchat Doma, 04.01.2020) ani nestáli o to, aby v Bělorusku uspořádali podobnou show jako v zahraničí. Během pandemie COVID-19 získala skupina na větší popularitě díky platformě TikTok, kde byla jejich píseň „Sudno (Boris Ryžij)“ (Судно (Борис Рыжий)) používána v některých trendech a virálních videích. (Zhang, 2020, Vauchok, Marshall & Nechepurenko, 2020) Podle mých zkušeností s těmito virálními videi si myslím, že v nich často dochází k idealizaci postsovětských zemí a romantizaci depresivní atmosféry. Samotný text písně je odkazem na báseň „Emalirovannoe sudno“ (Эмалированное судно) básníka jménem Boris Ryžij (Борис Рыжий). Jak originální báseň, tak i píseň „Sudno“ obsahují depresivní a sebevražedné myšlenky. Romantizace psychických nemocí na sociálních sítích je samo o sobě velké téma, na které bohužel nemám ve své práci prostor, ale chci na tento problém upozornit. Částečně se tématu

věnují i články od Pitchfork (Zhang, 2020) a The New York Times (Vauchok, Marshall & Nechepurenko, 2020).

„Molchat Doma“ jsou také spojováni s tzv. doomery a doomer hudbou (думер, думерская музыка)⁴, která je typicky melancholická, depresivní, soustřeďuje se na pocity smutku, beznaděje a samoty. Playlisty doomer hudby na YouTube byly dalším důvodem růstu popularity skupiny „Molchat Doma“, jelikož se jejich písně v těchto videích často objevují. Typicky tyto playlisty obsahují i další písně umělců nové vlny z období Perestrojky a nové ruské vlny, která probíhá nyní. Tyto playlisty mají na YouTube miliony zhlédnutí – např. video Russian Doomer Music vol.3 (Superior). (JustMyFavStrangeMusic, 02.07.2019)

Co se týče politických témat, členové skupiny „Molchat Doma“ se k těmto tématům v písních raději nevyjadřují, kvůli nebezpečí zatčení, které by jim hrozilo. To však neznamená, že by se o politické dění nezajímali. Pro běloruské fanoušky je však jejich hudba i tak důležitá, podle jejich slov písně skupiny přesně popisují atmosféru současného Běloruska. (Vauchok, Marshall & Nechepurenko, 2020)

5.1.4. UKRAJINA

Pro ukrajinskou rockovou scénu byla důležitým momentem Oranžová revoluce na přelomu roku 2004 a 2005, která umožnila mnoha politicky angažovaným skupinám legální a aktivnější činnost. Jednou z takových skupin byla „Krychitka Caches“ (Крихітка Цахес). Naopak spíše apolitickou skupinou byli „Skinhate“. Obě tyto skupiny zpívaly v ukrajinštině. Další skupiny, spadající nejen pod rock, ale i metal, už tvoří ve více jazycích zároveň, většinou v ukrajinštině, ruštině a angličtině. Jsou to např. „Green Grey“, „Čysta Krynycja“ (Чиста Криниця), „Mad Heads“, „Okean El'zy“ (Океан Ельзи, О. Е.), nebo „Skrjabin“ (Скрябін).

V současné době jsou nejdůležitějšími centry ukrajinského rocku města Kyjiv a Lviv. (Гарбуз, 2016) Právě ze Lviva pochází i zmiňovaná kapela „Okean El'zy“. Pořádá se také mnoho rockových festivalů, mezi nimi „Čajka Open Air“ (Чайка Open Air) nebo „Rok-Koljada“ (Рок-Коляда). Žánrově je situace podobná jako v ruském prostředí. Ukrajinský rock má však i své charakteristické rysy, je to např. právě ukrajinský jazyk, nebo využívání tradičních hudebních nástrojů, inspirace v lidových písních – tedy zakomponování folklórních témat do rockové hudby. Netýká se to však všech ukrajinských kapel, některé z nich se více podobají anglo-americkým skupinám. Typická je pro ukrajinský rock i větší lyrčnost,

⁴ Archetyp doomera podle medialeaks.ru (Гиматдинова, 2021): „...это молодой человек 20-30 лет, склонный к нигилизму и депрессии. Он уже разочаровался в жизни и страдает от чувства обречённости, от чего и получил своё название – думер. Английское слово doom переводится как «гибель», «упадок», «рок», «обречённость», а doomer, соответственно, как «обречённый». Они считают, что современную цивилизацию ждёт неминуемый крах.“

emocionálnost textů. Celkově je však ukrajinský rock ovlivňován právě západní rockovou scénou. (Гарбуз, 2016)

Jednou ze současných ukrajinských skupin byli i „Dorogi meňajut cvet“ (Дороги меняют цвет, ДМЦ), která se však po skandálu v roce 2014 přemístila do Ruska, kde působí dodnes. Zpěvák kapely ДМЦ na koncertě v Moskvě řekl „Ребята, очень круто увидеть флаг родной страны, но я бы попросил больше его не поднимать, потому что я готов вытереть ноги об любой флаг, за который проливается бессмысленно кровь.“ Toto prohlášení vyvolalo velkou reakci v ukrajinských médiích. (Иванов, 2014)

5.2. t.A. T.u.

Z hlediska popularity ruské hudby v zahraničí byla nejdůležitější skupina „t.A. T.u.“ (т.А. Т.у.). Do dnešní doby se žádnému jinému ruskému umělci nepovedlo zopakovat úspěch tohoto dua. Arkadij Romanov (Правое полушарие интроверта, 2021 b) jejich úspěch ve významu pro Rusko přirovnává k úspěchu skupiny Rammstein pro Německo.

Popové duo tvořily dvě zpěvačky – Jelena Katina (Елена Катина) a Julia Volkova (Юлия Волкова). Jejich písně v ruštině i angličtině se úspěšně umísťovaly jak na ruských, tak na zahraničních žebříčcích hudebních hitů. V roce 2003 také reprezentovaly Rusko na Velké ceně Eurovize, kde se s písní „Ne ver', ne bojsja, ne prosí“ (Не верь, не бойся, не проси) umístily na třetím místě.

„t.A. T.u.“ se povedlo skloubit témata, která byla důležitá a odvážná pro ruské prostředí, ale která rezonovala i v zahraničí. Důležitou součástí byla nejen hudební, ale i vizuální stránka, videoklipy vždy doplňovaly a obohacovaly samotnou skladbu. (Правое полушарие интроверта, 2021 b) Za jejich úspěchem však nestála pouze jejich hudba, ale hlavně image leseb a školaček, který společně s celým původním konceptem dua vytvořil hudební producent Ivan Šarovalov. (Левкович & Гриншпун, 2013) Až později zpěvačky přiznaly, že to byl pouze marketingový tah. Role leseb a sexuální objektivizace obou dívek byly klíčové pro úspěch „t.A. T.u.“, podařilo se jim tak upoutat pozornost veřejnosti. (Кролевский, 2021) Jak dále autor článku uvádí, na Západě se tento očividný queerbaiting⁵ setkal s kritikou, ale v Rusku etický problém této skupiny nemá velký význam, jelikož kvůli agresivní anti LGBTQ+ politice představovalo „t.A. T.u.“ jednu z nejvýraznějších a nejupřímnějších reprezentací queer lidí v této zemi. Kritizovány byly i kvůli provokativním výrokům a fotografiím nebo svému věku, jelikož v době debutu v roce 1999 bylo Jeleně 15 a Julii 14 let. V té době však plně nerozuměly podtextu svých písní a videoklipů. To stejné platilo o politických vyjádřeních zpěvaček, dívky sloužily spíše jako prostředník pro producenta Šarovalova. (Кролевский, 2021)

⁵ Queerbaiting označuje marketingovou praktiku, která je v médiích poměrně často využívána. Konkrétní médium chce nalákat queer diváky ke své tvorbě tím, že naznačuje nebo slibuje pozitivní LGBTQ+ reprezentaci ve svém díle, což se však nakonec nestane. (Joštová, 2022)

Jelena Katina však tvrdí, že roli leseb nevnímá jako lhaní svým fanouškům, protože nebyla v rozporu se svým vlastním přesvědčením, několikrát i sama vyjádřila podporu LGBTQ+ komunitě. (Левкович & Гриншпун, 2013) Katina také zdůrazňuje, že dostávaly mnoho dopisů od fanoušků, kteří jim vyjadřovali svůj vděk za otevírání LGBTQ+ témat, a dokonce za záchranu života. (Кролевский, 2021)

Naopak Julia Volkova řekla, že sice akceptuje lesby, ale gaye ne, jelikož muž má podle ní být plnohodnotným mužem. (Warren, 2014) Xenija Sobčak (Осторожно: Собчак, 2021) se v rozhovoru se zpěvačkou také ptala na téma práv LGBTQ+ osob, a to hlavně kvůli v té době probíhajícím volbám do Státní dumy, kam Volkova kandidovala za stranu Jedinaja Rossija. Volkova se nechtěla k těmto tématům příliš vyjadřovat, tvrdila, že má spíše neutrální názor nebo že nemá dostatek informací k tomu, aby si jednoznačný názor vytvořila, ale zároveň řekla, že podle ní má správnou rodinu tvořit matka, otec a děti. Stranu Jedinaja Rossija podporuje, ale nesouhlasí prý se vším z jejich programu.

Co se týče politické angažovanosti, duo t.A. T.u. se nedá srovnávat s undergroundovými umělci předešlých dekád. Jejich angažovanost byla vlastně nevědomá, neznalá. Jejich producent je využíval k šíření svých vlastních názorů. Minimálně ze západního úhlu pohledu se nejednalo o upřímné jednání, ale o queerbaiting a lhaní. Vyzdvihovaly sice témata, která byla v té době opomíjená, ale spíše povrchově. Je však pravda, že pro ruské prostředí to byl významný krok dopředu, minimálně co se týče queer témat.

5.3. PUSSY RIOT

Jednou z velmi výrazných ruských skupin, známých i v zahraničí, jsou „Pussy Riot“ – feministická protestní skupina, jejímž hlavním žánrem byl dříve provokativní punkrock, později přešly na formu protestního popu. Skupina vznikla v roce 2011 v reakci na proběhlé volby do Státní Dumy Ruské federace. Otevřeně se staví proti politice Kremlu, konkrétně nejvíce proti samotnému V. Putinovi, a také proti ruské pravoslavné církvi. Jejich texty se zaměřují na intersekcionalní feminismus, antikapitalismus a práva LGBTQ+ osob. Hudební tvorbu propojují s formami tzv. performance art, pořádají také neohlášené koncerty (tzv. „guerilla“ koncerty).

Skupina nikdy neměla pevně daný počet členek a všechny zůstávaly v anonymitě, proto také používaly pseudonymy a při vystoupeních kostýmy – šaty a kukly na hlavě ve výrazných barvách. Kolektiv byl aktivní pouze pár let, často vystupoval na zastávkách hromadné dopravy nebo na střeších budov v Moskvě. Taková místa si vybíraly proto, aby mohly zapůsobit na co největší publikum, a zároveň se tím stavěly proti tradičnímu vystupování hudebníků. V roce 2012 vystoupilo 5 členek v moskevské Katedrále Krista Spasitele. Při tomto „guerilla“ koncertu vystoupily s písní „Punk Prayer“ pro Pannu Marii, kterou zároveň žádaly, aby se stala feministkou a odvolala V. Putina z jeho funkce

(tehdy zastával funkci premiéra, ale kandidoval na prezidentský post). Tím chtěly upozornit na Putinovo propojení s ruskou pravoslavnou církví. (Averbuch, 2017) Po tomto vystoupení byla odhalena identita tří členek, které byly obviněny z chuligánství a rouhání, a odsouzeny k trestu vězení. Jednalo se o Marii Aljochinu (Мария Алёхина), Naděždu Tolokonnikovu (Надежда Толоконникова) a Jekatěrinu Samucevič (Екатерина Самуцевич). Samucevič byla později propuštěna na podmínku, ostatní dvě členky byly propuštěny až na konci roku 2013, a to i díky zásahům západních lidskoprávních organizací, mezi nimiž byla např. Amnesty International. Po svém propuštění obě ženy oznámily, že nejsou dále součástí kolektivu „Pussy Riot“, ale nadále jméno skupiny používaly na akcích, kterých se zúčastnily. Společně s dalšími členkami navíc vystoupily také na Olympijských hrách, které se konaly v Soči v únoru 2014. Později se od nich zbytek skupiny distancoval, členky totiž nesouhlasily s tím, že Tolokonnikova a Aljochina využívají jméno „Pussy Riot“ k propagaci a vydělávání peněz. Kolektiv byl založen na antikapitalistických ideových základech, a jak uvedly původní členky skupiny (Averbuch, 2017), nikdy nepožadovaly od diváků žádné peníze, jejich tvorba byla volně dostupná na internetu a vystoupení byla vždy neohlášená a nelegální.

Původním členkám „Pussy Riot“ se však nepodařilo zabránit Tolokonnikové a Aljochině v užívání jména kolektivu. Proto také, jak uvedla v rozhovoru pro ruský časopis Wonderzine Samucevič (Averbuch, 2017), „Pussy Riot“ po propuštění obou bývalých členek z vězení přestaly být aktivní uměleckou skupinou. Pod jménem tohoto kolektivu jsou nyní vydávány pouze projekty Tolokonnikové, která spolupracuje ještě se svým manželem Verzilovem (dříve se ještě do projektů zapojovala i Aljochina). V roce 2018 např. narušili právě pod jménem „Pussy Riot“ zápas mezi Francií a Chorvatskem na finále Mistrovství světa ve fotbale. Žánrově už mají blíže k popu, a jak uvádí Averbuch (2017), oproti původní ideji skupiny je současná tvorba více banální. Dříve byly „Pussy Riot“ symbolem feminismu, ženské síly a protestu proti autoritářství a kapitalismu, nyní se naopak Tolokonnikova více zaměřuje na to, jak se zavděčit americkému publiku. Provokativní tón v její umělecké tvorbě přetrvává, dále v ní reaguje na aktuální politické dění, ale některým lidem, kteří s kolektivem spolupracovali v začátcích, přijde příliš komerční, falešná a oproti počátkům přímo nezajímavá. Tolokonnikova navíc využívá jména „Pussy Riot“ a snaží se navenek prezentovat ne jako jednotlivce, ale stále jako umělecká skupina. Aljochina se zaměřuje na své vlastní projekty, ale také stále využívá slávy, kterou jí přináší jméno skupiny. Podle Averbuch (2017) však byla v nedávné době součástí skandálu, když se zjistilo, že udržovala romantický vztah s lídrem ruské extrémistické fašistické skupiny, která útočí i na LGBTQ+ komunitu.

Na začátku své kariéry tedy „Pussy Riot“ představovaly ojedinělou a politicky velmi významnou skupinu, která se nebála protestovat a vyjádřit hlasitě svůj názor. Ačkoliv jde o punkovou skupinu, chtěla jsem ji zařadit do zvláštní kapitoly mimo současný ruský rock. „Pussy Riot“ zaujímají na ruské hudební scéně velmi specifické místo, a mnohem více jsou

vnímány jako politický protestní kolektiv než čistě hudební. Členky se explicitně nevyjádřily k tomu, kde berou inspiraci pro svou uměleckou tvorbu, ale podle mého názoru dále navazují na existující tradici ruského rocku a punku. Stavějí se vůči politice Kremlu do opozice, a symbolem opozice jsou dodnes mimo jiné i ikonické postavy ruského rocku, jako Viktor Coj. Staly se tak další důležitou součástí ruské opoziční scény.

Na rozdíl od předchozích politicky angažovaných skupin, které jsem zmiňovala (např. „Pornořmy“), byl charakter kolektivu „Pussy Riot“ mnohem více protestní a aktivistický. Jejich umělecká tvorba byla hodně propojená s performance art, celkově působila velmi nekonformně. Navíc je to i první takto známá skupina, která se skládá z politicky aktivních žen. Většina kapel, které ve své práci zmiňuji, jsou hlavně mužské. Skupina „t.A. T.u.“ se sice skládala ze dvou členek, ale jak jsem již zmiňovala v kapitole věnované jejich tvorbě, jejich politická angažovanost nepocházela od nich samotných, ale hlavně od jejich producenta Šapovalova. Vzhledem k jejich věku v době debutu a velké sexuální objektifikaci obou dívek nelze úplně mluvit o vědomé občanské aktivitě, minimálně v prvních letech jejich působení.

5.4. IC3PEAK

„IC3PEAK“ (vyslovováno jako „I speak“ či „ice peak“) je ruské umělecké duo, které založili v roce 2013 členové Anastasija Kreslina (Анастасия Креслина) a Nikolaj Kostylev (Николай Костылев). Jejich tvorba je charakteristická typickou audiovizuální stránkou a výraznými texty, ve kterých se nebojí otevírat různá společenská a politická témata. Svoji tvorbu označují jako audiovizuální terorismus, chtějí pomocí ní donutit své posluchače vyjít ze své komfortní zóny. Terorismus je podle jejich slov symbolický, nejdůležitější je pro ně vyvolat u posluchače reakci pomocí všech dostupných metod. Jejich cílem od začátku bylo vytvářet nový jazyk, pomocí kterého by mohli komunikovat se světem, jelikož samotné umění vnímají jako jazyk, tedy způsob komunikace a vyjadřování. Díky výrazné audiovizuální podobě překračuje tvorba „IC3PEAK“ jazykové bariéry a je úspěšná i v zahraničí. (Великанов, 2016) Kreslina a Kostylev si sami skládají a nahrávají písně a natáčejí si svá videa, celý koncept „IC3PEAK“ vymysleli sami a starají se o každou část kreativního procesu.

Co se týče konkrétních sociálních a politických témat, ve své tvorbě se zaměřili např. na situaci práv LGBTQ+ osob v Rusku, podle svých slov (Великанов, 2016) se chtějí i nadále vyjadřovat k dalším lidskoprávním tématům, nebojí se také kritizovat politiku Kremlu. Chtějí, aby jejich projekt byl zároveň politickým i uměleckým. Zároveň se však nechtějí omezovat pouze na konkrétní žánry a styly a chtějí se soustředit hlavně na otázky týkající se budoucnosti.

Popularita dua v zahraničí nejvýznamněji vzrostla v roce 2017, kdy vydali video k písni „Grustnaja Suka“ (Грустная Сука). Píseň vyšla v rámci alba „Sladkaja Žizň“ (Сладкая жизнь), což bylo jejich první album v ruštině. V dalším roce vydali své druhé album v ruštině s názvem „Skazka“ (Сказка), na kterém najdeme i jejich nejznámější píseň – „Smerti bolše nět“ (Смерти больше нет). Videoklip k této písni má největší počet zhlédnutí ze všech jejich videí – ke dni 29. června 2023 je to 148 milionů. V roce 2020 vydali třetí album v ruštině – „Do svidanja“ (До Свидания), a v loňském roce (2022) vydali anglicko-ruské album „Kiss Of Death“.

Právě jejich nejznámější píseň „Smerti bolše nět“ je nejvíce politicky angažovaná a vyvolala také největší reakci ruské vlády. Podle Kresliny (Kim, 2019) se jedná pouze o politickou satiru, ve videu neodkrývají nic neznámého o ruské vládě, ale pouze popisují to, co si myslí většina lidí a bojí se to říct nahlas; to, co si myslí mladá generace Rusů, která ztratila veškeré naděje na lepší budoucnost a změnu politické situace. Kostylev navazuje, že mnoho lidí jejich věku se nezajímalo o ruskou politiku, protože ani neexistovalo médium, které by se zaměřovalo na komunikaci těchto témat s mladou generací. Ruské úřady však po videoklipu k této písni začaly cíleně sabotovat naplánované turné „IC3PEAK“ po Ruské federaci. Mnoho koncertů bylo zrušeno bez jakéhokoliv vysvětlení, v Novosibirsku bylo duo na několik hodin dokonce zatčeno a koncert se pak konal na jiném místě. Stali se tak jedním z dalších cílů cenzury umění v současném Rusku, podobně jako mnozí rapeři. (Human Rights Watch, 2019) K tématu umělecké cenzury se vyjádřil i sám Putin, který řekl, že rap a jiné moderní typy umění jsou postavené na sexu, drogách a protestu, a že pouhé rušení koncertů nemůže úspěšně změnit situaci k lepšímu, vláda se musí naučit ukázat mladé generaci ten správný směr v umění. (Human Rights Watch, 2019, Kim, 2019)

Po 24. únoru 2022 se duo jasně postavilo proti válce Ruska v Ukrajině a opustilo zemi. Později uspořádali evropské turné a výtěžek z něj odeslali na pomoc Ukrajině. Pod svými videi na YouTube také uvádí odkaz, na kterém se nachází možnosti, jak napadené zemi pomoci. Ruská federace zablokovala oficiální účty „IC3PEAK“ na ruských sociálních sítích a zakázala skupině pořádat koncerty na ruském území.

I když se „IC3PEAK“ nehlásí k odkazu sovětského undergroundu, jistým způsobem navazují na toto období svou protestní tematikou. „IC3PEAK“ svojí hudbou reaguje na aktuální společenská témata, která jsou často považována za tabu. Navíc se stejně jako sověšší umělci potýkají s překážkami, které jim do cesty klade vláda. Pro své umělecké vyjádření si jen vybrali jiný styl, více odrážející současné hudební trendy a dění ve světě. Myslím si, že právě jejich nekonformita, snaha vyvést posluchače z míry a možná jistý pocit chaosu je to, co jim pomáhá vyniknout na hudební scéně.

5.5. HIP-HOP

5.5.1. POČÁTKY HIP-HOPU

Po roce 2000 začal být na ruské hudební scéně více populární hip-hop. Významně k jeho rozvoji a popularizaci přispělo fórum Hip-Hop.ru, které vzniklo právě v roce 2000 a funguje dodnes. Právě tady začínalo mnoho rapperů, kteří se později proslavili, a fórum jim významně pomohlo s jejich kariérou. Přispělo také k tomu, aby hiphop přestal být vnímán jako nedůležitý žánr pro dospívající a chudé, který je pouze kopií amerického originálu. (КиноМеломан, 2021) Mimo jiné se tu pořádaly i rap battles⁶. (Правое полушарие интроверта, 2021 b) Postupně začal hip-hop vytěšňovat rockovou hudbu jako populární žánr mezi ruskými mladými lidmi a také částečně převzal jeho politickou roli.

Z prvních slavných jmen na ruské rapové scéně můžeme zmínit umělce jako „DeCl“ (ДеЦл) nebo rapovou skupinu z Rostova na Donu „Kasta“ (Каста). Podle Arkadije Romanova (Правое полушарие интроверта, 2021 b) byla jednou z nejdůležitějších rapových skupin „Krovostok“ (Кровосток), která definovala devadesátá a nultá léta v Rusku.

Jedním z nejvýznamnějších hip-hopových umělců je „DeCl“ (ДеЦл), vlastním jménem Kirill Tolmackij (Кирилл Толмацкий). Svou kariéru začal právě okolo nového milénia, když rostla popularita žánru. Podle portálu rap.ru znamenal jeho debut zároveň novou éru ruského hip-hopu. Žánr mohl přestat fungovat pouze v rámci undergroundu a dostal se i do ruských médií. Ze začátku své kariéry spolupracoval se svým otcem, který pracoval jako producent, a také s dalšími osobami, které mu pomáhaly psát texty. Postupně však začal tvořit svou vlastní hudbu. Poté, co se více hudebně osamostatnil, přestal spolupracovat s otcem a změnil si své umělecké jméno na „Le Truk“. Tuto změnu chtěl udělat mimo jiné proto, aby tím začal novou éru své kariéry a dal jasně najevo, že už není závislý na otci a jeho finanční podpoře. Kvůli tomu, že pocházel z bohaté rodiny a otec ze začátku financoval jeho kariéru, dostával mnoho nenávistných zpráv. (ДеЦл, n.d.) Po této změně se začal plně soustředit na svůj umělecký rozvoj. Ovšem bez finanční podpory se mu nedařilo udržet si slávu na takové úrovni, jako do té doby. Postupně tak přešel do undergroundu a byl známý především mezi fanoušky žánru. Dál byl však aktivní rapper, a to až do své smrti v roce 2019, kdy zemřel po koncertu na srdeční selhání. Po celou dobu však zůstává ikonou ruského hip-hopu a byl vzorem pro mnoho dalších, začínajících rapperů. (КиноМеломан, 2021)

5.5.2. HIP-HOP V SOUČASNOSTI

V roce 2018, kdy cenzura ruských umělců zasáhla i zmiňované „IC3PEAK“, byly zrušeny desítky koncertů různých umělců, přes punkrockové a electronica skupiny až po hip-hopové umělce. Většinou se úřady odvolávaly na zákony o ochraně dětí před propagací narkotik a jiných škodlivých látek nebo sebevraždy, ale v některých případech byly koncerty zrušeny

⁶ Doslova bitva mezi rappery, tedy soutěž.

i kvůli „riziku porušení zákazu šíření gay propagandy.“ (Human Rights Watch, 2019) Úřady většinou vyhrožovaly manažerům konkrétních míst konání koncertů buď zmiňovaným zákonem o ochraně dětí nebo i ukončením činnosti daného místa. V některých případech také volaly na místo s tím, že se tam údajně nachází bomba, nebo že podnik nespĺňuje hygienická opatření. Jedním z těch, které tato cenzura zasáhla nejvíce, byl ruský rapper „Husky“ (Хаски). Nejenže byly jeho koncerty několikrát zrušeny nebo přerušeny policií, ale na jednom z nich byl i zatčen, podobně jako se to stalo „IC3PEAK“. (tamtéž)

Každé zrušení koncertu nebo zatčení vyvolalo velkou reakci médií a také mnoha politiků, kteří odsuzovali tvorbu těchto umělců, populárních hlavně mezi mládeží. Oficiální představitelé vlády tvrdili, že je potřeba podporovat naopak uspořádaný životní styl obyvatel sloužících své zemi, a ne těchto „kriminálníků“. Jak jsem již uváděla v předchozí kapitole, Putin označil zákazy koncertů za neefektivní, naopak apeloval na důležitost ukázat mladým lidem správnou cestu v umění. (Human Rights Watch, 2019, Kim, 2019) Přes to však v Rusku pokračuje cenzura umění, které Kremlu nevyhovuje, a potlačování umělecké svobody projevu. (В России новая волна, 2023)

„Husky“ (Хаски) je jedním z nejvíce populárních rapperů současné hudební scény v Rusku. Jeho pravé jméno je Dmitrij Kuzněcov (Дмитрий Кузнецов). V roce 2011 se zúčastnil rap battle na fóru Hip-Hop.ru, kde skončil ve třetím kole. Již jeho debutový singl „Sed'moje oktjabrja“ (Седьмое октября), který vyšel ve stejném roce, měl výrazný politický kontext – sedmého října slaví narozeniny Vladimir Putin, a v písni byl ukázán rozdíl mezi bohatým králem a jeho poddanými žijícími v chudobě. Jeho tvorba je zajímavá i díky hojnému užívání různých hudebních technik, metafor, aliterací, asonancí, komplexním rýmům a někdy až šokujícími tématům obsahujícími násilné a sexuální motivy. Nejen politická, ale právě i explicitní témata vadí ruským úřadům, které se aktivně snaží o sabotáž jeho uměleckých aktivit. Konkrétně tvrdí, že ve svých písních „propaguje sebevražedné myšlenky, násilné činy, extrémismus a narkotika.“ (Human Rights Watch, 2019)

Ve své písni z roku 2018 „Poema o Rodině“ (Поэма о родине), kterou věnoval svému rodnému městu Ulan-Ude, se mimo jiné odkazuje i na punkrockovou skupinu „Orgazm Nostradamusa“ (Оргазм Нострадамуса), která pochází ze stejného města. V písni cituje několik jejich veršů. V rozhovoru pro pravilamag.ru zmínil, že právě zpěvák kapely Aleksej „Ugol“ Fišev (Алексей «Угол» Фишев) je pro něj velkou inspirací. (Книги, 2018) Později ve stejném roce vydal singl album „Triptich o Čelověčíně“ (Триптих о Человечине), který obsahuje tři písně v žánru psychedelický rock. V roce 2019 vydal také novou verzi svého debutového singlu.

6. ZÁVĚR

Někdy se vedou debaty o tom, k čemu je vlastně důležité umění. Mnoho lidí se zaměřuje pouze na logické, exaktní vědy, ale zapomíná se na to, jak důležité jsou právě i vědy humanitní. A to, jakou roli hraje umění ve společnosti, můžeme pozorovat v jakékoliv zemi, kde je více či méně omezená demokracie a svoboda projevu. Právě umění je mocným nástrojem, který chtějí autoritativní vlády umlčet a získat pod svůj vliv.

Takovou kontrolu nad veškerým uměním jsme mohli vidět i v období Sovětského svazu. Nejhorší cenzura byla za vlády J. Stalina, později ale také za vlády L. Brežněva a na začátku 80. let, než nastoupil do funkce M. Gorbačov. Paradoxně se však právě v tomto období, i přes překážky cenzury, sovětský underground rozvíjel poměrně dobře. Podle mého názoru, stejně jako by se sovětský undergroundový rock neobešel bez bardů, na jejichž základech se mohl dál rozvíjet, tak by nemohla existovat současná hudební scéna v ruskojazyčném prostředí v takové podobě, jak ji dnes známe.

Sovětský underground ovlivnil celou řadu lidí, a to nejen tehdejší mladou generaci, ale i generace dnešní. Viktor Coj je doteď ikonou sovětského rocku a není mnoho lidí, kdo by neznal skupinu „Kino“. Do dnešní doby poslouchá mnoho lidí různých generací písně z 80. let, ať už z nostalgie, nebo čistě kvůli nadšení pro tehdejší hudební styl. I mě původně zaujal sovětský underground hlavně žánrově. A na zlatou éru sovětské nové vlny v rockové hudbě nyní navazují kapely, které jsou součástí tzv. nové ruské vlny, jako např. „Ploho“ nebo světoznámí „Molchat Doma“ (Молчат Дома), kteří se otevřeně odkazují na sovětský undergroundový rock a zároveň svojí hudbou dokázali zaujmout i zahraniční publikum nemluvící rusky.

Zároveň jsou v současné době aktivní skupiny, které se neodkazují na sovětský rock a nenavazují na něj ani žánrově, naopak je u nich často vidět inspirace západním rockem. V jejich tvorbě jsou ale přítomny jasné protestní a aktivistické motivy. Stejně, jako je Boris Grebensčikov dodnes ikonou v prostředí ruské opozice, dnes se stávají jejich představiteli např. duo „IC3PEAK“, které si na vlastní kůži vyzkoušelo, co to znamená cenzura umění v Ruské federaci. Nyní, více než rok po začátku ruské invaze v Ukrajině, jsou podobně jako někteří další umělci v zahraničí, odkud mohou dál tvořit svobodně. Ovšem v Rusku je jejich tvorba zakázaná. Současní představitelé protestního umění se tak setkali s rockovými legendami na stejném seznamu zakázaných umělců nebo dokonce zahraničních agentů, nežádoucích v Rusku.

Rozhodně ale nelze říct, že by se tvorba stále držela těch stejných témat. Jde vidět výrazný posun, který odráží i globálně důležitá témata. V ruském prostředí byla významná dvojice „t.A. T.u.“, která otevřela téma LGBTQ+ reprezentace v médiích. I když ze západního úhlu pohledu to byl poměrně typický příklad tzv. queerbaitingu, v Rusku měla tato alespoň zdánlivá reprezentace značný význam. V současné době je navíc politika Ruské federace

v tomto ohledu velmi regresivní a situace pro queer osoby v Rusku se zhoršuje. Zde bych znovu připomněla duo „IC3PEAK“, které se právům LGBTQ+ osob nejen v Rusku ve své tvorbě věnuje také.

Co se týče politických témat přímo v Rusku, zaměření protestního umění je jasné – směrem ke Kremlu, hlavně prezidentu Vladimiru Putinovi. V hudbě se objevují odkazy na jeho osobu, také členy vlády nebo nejbližší pracovníky okolo Putina, na ruskou FSB, tedy Federální službu bezpečnosti (dalo by se označit za nástupnický orgán KGB), i na ruskou policii nebo média atd.

Odkaz sovětského undergroundového rocku je tak podle mě stále přítomen a rozhodně se nechystá odejít. A myslím si, že by odcházet ani neměl, protože je důležité si i nadále připomínat minulost a snažit se z ní ponaučit. Nejdůležitější je pak ale umět své poznatky uplatnit i v praxi, v přítomnosti.

BIBLIOGRAFIE

- Averbuch, M. (25.11.2017). The day the protest died: Whatever Happened to Pussy Riot? *Haaretz.com*. Archivováno 25.01.2020. <https://rb.gy/v32gr>
- Gottesman, K. (11.01.2019). *Bard, który nie chciał być bardem. Jacek Kaczmarski (1957-2004)*. Przystanek historia. <https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/solidarnosc/31654.Bard-ktory-nie-chcial-byc-bardem-Jacek-Kaczmarski-1957-2004.html>
- Harriman, A. (13.11.2020). An Introduction to Post-Soviet Post-Punk with Ploho and Molchat Doma. *Post-punk.com*. <https://post-punk.com/russian-post-punk/>
- Human Rights Watch. (28.02.2019). *Russia: Censorship of Younger Generation's Music*. <https://www.hrw.org/news/2019/02/28/russia-censorship-younger-generations-music>
- Joštová, J. (09.07.2022). *Kde začíná queerbaiting a proč se z inkluze stal marketingový nástroj? V zákulisí*. <https://vzakulisi.cz/2022/07/08/kde-zacina-queerbaiting-a-proc-se-z-inkluze-stal-marketingovy-nastroj/>
- JustMyFavStrangeMusic. (02.07.2019). Russian Doomer Music vol.3 (Superior) [video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=wcaZcbain2s&t=2198s>
- Kim, L. (17.01.2019). Young Russian Musicians Struggle Under Government Scrutiny. *NPR*. <https://www.npr.org/2019/01/17/685973630/young-russian-musicians-struggle-under-government-scrutiny>
- Molchat Doma. (04.01.2020). *Molchat Doma Interview The Village* [video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=AOTFzveuniQ>
- Vauchok, J., Marshall, A., & Nechepurenko, I. (23.12.2020). This band is fun on TikTok. In Belarus, it's serious. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2020/12/23/arts/music/molchat-doma-belarus.html>
- Warren, R. (19.09.2014). One of T.A.T.u's fake lesbian singers says being gay isn't "natural". *BuzzFeed News*. <https://www.buzzfeednews.com/article/rossalynwarren/one-of-tatus-fake-lesbian-singers-is-homophobic>
- Zhang, C. (25.06.2020). How Belarusian post-punks Molchat Doma became a TikTok meme. *Pitchfork*. <https://pitchfork.com/thepitch/how-belarusian-post-punks-molchat-doma-became-a-tiktok-meme/>
- Zubov, A. (Ed.) (2015). *Dějiny Ruska 20. století – díl II*. Argo.
- Артеми́й Троицки́й – информация об авторе. (n.d.). Радио Свобода. <https://shorturl.at/oDERX>

- В России новая волна отмен концертов «неудобных» исполнителей.* (15.02.2023). Радио Свобода. <https://www.svoboda.org/a/v-rossii-novaya-volna-otmen-kontsertov-neudobnyh-ispolniteley/32273113.html>
- Великанов, А. (02.12.2016). IC3PEAK и аудиовизуальный терроризм. *Colta.ru*. https://www.colta.ru/articles/music_modern/13267-ic3peak-i-audiovizualnyy-terrorizm
- Гарбуз, И. (2016). Жанрово-стилевой феномен украинской рок-музыки: к постановке проблемы. *Музична наука на початку третього тисячоліття* (2).
- Гиматдинова, Р. (07.10.2021). Что такое думерская эстетика. Пейзажи с российскими панельками стали частью депрессивного тренда. *Medialeaks.ru*. <https://medialeaks.ru/0710rgg-jkl-doomer-aesthetic/>
- Децл. (n.d.). Rap.ru. <https://www.rap.ru/artist/decl>
- Ельшевская, Г. (n.d. a). *Оттепель и шестидесятые: рождение андеграунда*. Arzamas. <https://arzamas.academy/materials/1205>
- Ельшевская, Г. (n.d. b). *Концептуализм и соц-арт*. Arzamas. <https://arzamas.academy/materials/1206>
- Иванов, Ю. (20.10.2014). Солист ДМЦ объяснил слова о готовности вытереть ноги об украинский флаг. *Obozrevatel*. Archivováno 30.07.2019. <https://shorturl.at/juCY4>
- Кан, А. (20.03.2011). Ленинградский рок-клуб: заметки очевидца. *BBC News русская служба*. https://www.bbc.com/russian/society/2011/03/110320_5floor_rock_club
- КиноМеломан. (29.07.2021). Децл. *Что он для хип-хопа сделал в свои годы*. Дзен.ру. <https://dzen.ru/a/YQJ4u11oPCjFXx4w>
- Клепикова, Е. (01.05.1998). *Легенды русского рока – процесс над «Легендами»*. Звуки.ру. <https://www.zvuki.ru/R/P/6445/>
- Книги, фильмы, видео и одна газета, которые повлияли на рэпера Хаски в 2018 году.* (26.12.2018). Pravilamag.ru. <https://www.pravilamag.ru/hero/76652-knigi-filmy-video-i-odna-gazeta-kotorye-povliyali-na-repera-haski-v-2018-godu/>
- Кролевский, И. (16.06.2021). Догнали и обогнали. Как «Тату» стали мировыми звездами и почему Россия до сих пор от них без ума? *Lenta.ru*. <https://lenta.ru/articles/2021/06/16/tatu/>
- Ламм, М. А. (2021). Белорусский рок без границ: в поисках идентичности. *Русская рок-поэзия: текст и контекст*, (21), 319–325.
- Ламм, М. А. (2022). Маргинальный фольклор в песне белорусской рок-группы Dzieciuki «Частуханы». *Славянский мир: общность и многообразие*, (1), 152-156. DOI: 10.31168/2619-0869.2022.3.01

- Левкович, Е., Гриншпун, П. (04.10.2013). Архив RS: Лена Катина: «Мне больше нравятся неестественные улыбки, чем искренняя агрессия», 2012. *Rolling Stone*. Archivováno 02.10.2016 <https://shorturl.at/bgkUW>
- Марочкин, В. (14.10.2022). Рок-музыка в СССР и России. Опять в андеграунд? *ИА REGNUM*. <https://regnum.ru/article/3724338>
- Музыкальный ринг. (n.d.). *Телепередачи СССР*. <https://tv-80.ru/muzykalnye/muzykalnyy-ring/>
- Не только «ДДТ» и Манижа. «Фонтанка» публикует список запрещенных музыкальных исполнителей. (07.07.2022). фонтанка.ру. <https://www.fontanka.ru/2022/07/07/71472080/>
- Осторожно: Собчак. (08.06.2021). *ТАТУ: 20 лет спустя! Главная российская группа в мире* [video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=b-lvHKc8_9k&t=8s
- Правое полушарие интроверта (vzdělávací projekt). (21.06.2021 а). Как 90-е повлияли на нашу культуру? (No. 33) [epizoda podcastu]. In *Интроверт на кухне*. Art for introvert. <https://www.youtube.com/watch?v=vacpVAzNwKo>
- Правое полушарие интроверта (vzdělávací projekt). (15.11.2021 б). Что нам подарила российская культура «нулевых»? (No. 54) [epizoda podcastu]. In *Интроверт на кухне*. Art for introvert. <https://www.youtube.com/watch?v=He4EwQS2eEc>
- Северов, П. (27.06.1999). Событие: 1986 27 июня. “Red Wave”. *Аквариум. Справочник*. Archivováno 29.09.2007 <https://shorturl.at/lqDEM>
- Троицкий, А. (29.04.2015). Рок и роль: почему десятые – не восьмидесятые. *Новая газета*. <https://novayagazeta.ru/articles/2015/04/29/64032-rok-i-rol-pochemu-desyatye-8212-ne-vosmidesyatye>
- Троицкий, А. (autor). (25.02.2023). Артемий Троицкий и русский протест. In *Музыка на «Свободе»*. Радио Свобода. <https://www.svoboda.org/a/32266315.html>
- Хабаров, С. (únor 2008). Андрей Тропилло и студия «АнТроп». *Сергей Хабаров*. <https://khabaroff.com/andrej-tropillo-i-studiya-antrop/>
- Шарый, А. (26.12.2016). Артемий Троицкий: „Рок перестал быть режущим предметом“. *Радио Свобода*. <https://www.svoboda.org/a/28175919.html>
- Шенкман, Я. (24.10.2017). Не пьют, не курят. Бунтуют! *Новая газета*. <https://novayagazeta.ru/articles/2017/10/24/74312-ne-pyut-ne-kuryat-buntuyut>

РЕЗЮМЕ

Данная работа разрабатывает советскую андеграунд рок музыку и как она проявляется в современной культуре постсоветских земель, главным образом в Российской Федерации, отчасти тоже в Беларуси и в Украине.

Советский андеграунд рок до сих пор является большим феноменом в постсоветской среде. Многие из артистов и песней этого времени знакомы почти для всех, являются образцом для многих, в том числе и современных артистов. Поэтому я решила сосредоточиться на тему советского андеграунд рока со сегодняшней точки зрения и описать, каким образом показывается в культуре сейчас.

Чтобы понять современность, во-первых, надо познакомиться с историческим и культурным контекстом андеграунда. Следовательно, данная работа начинается с характеристики советской культурной среды, деления культуры на официальную и неофициальную, и большего ознакомления с неофициальной культурой вообще.

Дальше работа сосредоточится на описании советского рока во время СССР, главным образом на представителей русского рока. Базой русского рока была не только западная рок музыка, но тоже советские барды, выступающие с авторскими песнями в сопровождении гитары. Традицию бардов частично продолжали первые рок артисты в 70 годах, главным образом это касалось традиции так называемых квартирников. Первыми группами, возникшими в этом десятилетии, это Машина времени, Воскресенье, Мифы или Аквариум. В 70 годах тоже начал развиваться психоделический рок, представителем которого является группа Звуки Му.

Следующее десятилетие обозначало наибольший подъём русского рока, хотя всё ещё ограниченного цензурой. Цензура являлась наиболее строгой после смерти Л. Брежнева, во время правительства Ю. Андропова и К. Черненко. Ещё перед смертью Брежнева возникали первые рок клубы в Ленинграде, Москве и Свердловске (Екатеринбург). Также развивались центры рока в разных регионах СССР. Самые главные центры были именно в городах Ленинград, Москва и Свердловск, но тоже в городе Ростов-на-Дону, или в украинском Харькове. В данной работе каждый центр описан более подробно, приведены примеры знакомых групп для каждого центра.

Во время перестройки рок становится легальным, возникают известные фильмы, главные роли в которых играют лидеры некоторых из знакомых групп. Это напр. Асса, Игла или Такси-блюз. В 90 годах постепенно вмещается в музыку более поповых элементов и русский рок прекращает играть важную роль в культуре.

В конце нулевых годов нового века начинает возвращаться протестная тема в русскую рок музыку. В это время группа Lumen издаёт песню «Государство» с припевом «Я люблю свою страну, но ненавижу государство». Некоторые легенды русского рока тоже возвращаются и опять начинают активно публиковать.

Следующими новыми представителями русского рока являются Ploho или Молчат Дома, которые продолжают в традиции советского рока 80 годов, так называемой новой волны, и являются частью новой русской волны. Особенно белорусские Молчат Дома – в сегодняшнее время очень популярная группа, между прочим, благодаря социальной сети TikTok. Множество протестных групп является слишком малознакомыми, чтобы их заметили СМИ, но есть их большое число.

Следующей очень знакомой рок группой являются Порнофильмы, тексты которых тоже очень политически критичные. Однако, как отметил лидер группы Котляров, в отличие от Виктора Цоя, группа Порнофильмы не хочет ждать перемен, но активно в них принимать участие.

Данная работа тоже сосредоточится на исполнителях, для которых типичны жанры как поп, хип-хоп или более экспериментальные жанры.

Группа т.А. Т.у. до сих пор является наиболее знакомым артистом из России за рубежом. Девушки Лена и Юлия даже представляли Россию в Евровидении в 2003 году. Однако, что касается политической деятельности, они являлись только марионетками их продюсера Шаповалова.

Группа Pussy Riot в сегодняшнее время является проектом только одного бывшего члена – Надежды Толоконниковой, но в 2011 и 2012 годах были очень важной оппозиционной группой. Все члены группы были женщинами, уделяли большое внимание феминистическим темам.

Группа IC3PEAK – одна из самых популярных сегодняшних групп из России. Сами исполнители называют своё творчество аудиовизуальным терроризмом, их целью является шокировать людей. Популярными стали

благодаря песни «Грустная сука» в 2017 году. В следующем году издали их самую популярную песню «Смерти больше нет», которая возбудила негативную реакцию российских властей. Подобные реакции возбуждают тоже некоторые хип-хоп артисты, как рэппер Хаски. Российские власти повторно нарушали концерты Хаски и IC3PEAK. Жанр хип-хоп и экспериментальные жанры частично переняли протестную функцию русского рока. Однако, русский рок и его наследство всё ещё популярны. Поэтому думаю, что данная тема и работа в сегодняшнее время являются полезными.